

TOIMIALARAPORTIT

Taloushallinnon palvelut

Toimialaraportti ennakoi liiketoimintaympäristön muutoksia
www.toimialaraportit.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö • Maa- ja metsätalousministeriö
Työvoima- ja elinkeinokeskus • Finpro • Matkailun edistämiskeskus

Taloushallinnon palvelut

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY

Käyntiosoite

Aleksanterinkatu 4
00170 HELSINKI

Postiosoite

PL 32
00023 VALTIONEUVOSTO

Puhelin (09) 16001
Telekopio (09) 1606 3666

Julkaisusarjan nimi ja tunnus

Toimialaraportti
12/2008

Tekijät (toimielimestä: nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisu-aika
Timo Metsä-Tokila Toimialapäällikkö Varsinais-Suomen TE-keskus		16.12.2008
		Toimeksiantaja(t)
		Työ- ja elinkeinoministeriö
		Toimielimen asettamispäivä
Julkaisun nimi		
Taloushallinnon palvelut		
Tiivistelmä		
<p>Taloushallintoala koostuu neljästä alatoimialasta; kirjanpito, laskentatoimi, tilintarkastus ja veroneuvonta. Tässä raportissa käsitellään pääasiassa edellä olevista alatoimialoista kolmea ensimmäistä. Veroneuvonnan osuus on vain marginaalinen. Laajemmassa perspektiivissä taloushallinnon ala on osa liike-elämän palveluita.</p> <p>Vuonna 2006 taloushallinnon alan yrityksiä oli yhteensä 4 781, ja niissä työskenteli yhteensä 12 280 henkilöä. Yhteensä näiden yritysten liikevaihto oli 919 miljoonaa euroa. Reilu 70 prosenttia alan liikevaihdosta syntyy kirjanpito- ja tilinpäätöspalveluita tarjoavissa yrityksissä tilintarkastusten osuuden ollessa 29 prosenttia. Näin ollen veroneuvonnan kokonaisvolyyymi on alle prosentin luokkaan koko toimialasta.</p> <p>Varsinkin kirjanpito- ja tilinpäätöspalveluita tarjoavat yritykset ovat keskimäärin suhteellisen pieniä. Tilintarkastustoiminnan kentälle on tullut myös suuria kansainvälisiä ketjuja. Lisäksi tilintarkastustoiminta on voimakkaasti keskittynyt Uudellemaalle. Taloushallinnon palvelujen henkilöstömäärä on kasvanut vuosina 2002–2006 kaikkiaan 1 485 henkilöllä (+ 14 %). Myös toimipaikkojen on selvästi kasvanut. Koko toimialan kasvu on ollut jatkuvaa lukuun ottamatta vuotta 2004. Seuraavina kahtena vuonna henkilöstömäärä kuitenkin kasvoi selvästi, vuonna 2005 kasvu oli 251 henkilöä ja vuonna 2006 kasvu oli jo todella nopeaa 1 219 henkilöä. Vaikka vuonna 2006 ala kasvoi erittäin nopeasti, niin 2000-luvun kehitys on ollut hidasta verrattuna esimerkiksi vuosien 1993–2003 vuosien kasvuun. Alan henkilöstön kasvu on monella tavalla positiivinen asia. Alalle tarvitaan nuoria osaajia, sillä yksi suurimmista alan tulevista haasteista on työntekijöiden ja yrittäjien eläköityminen. Houkutellakseen alalle nuoria alalla on ryhdytty toimiin esimerkiksi oppilaitosyhteistyön aktivoimiseksi.</p> <p>Taloushallintoalan palveluiden liikevaihdon kehitys on pääosin vuosina 2000–2008 on ollut kasvava. Koko alan sekä yksittäisten yritysten tilanne on hyvä. Sekä kirjanpito- että tilintarkastusyriyten taloudelliset tunnusluvut ovat kehittyneet melko suotuisasti. Vakavaraisuutta kuvaava omavaraisuusaste on hyvä ja noussut entisestäänkin viime vuosina. Vastaavasti suhteellinen velkaantuneisuus on melko vähäistä, ja se on laskenut sekä kirjanpito- että tilintarkastusyriyksissä vuosina 2004–2008.</p> <p>TEM:n yhdyshenkilö: Konserniohjausyksikkö/Esa Tikkanen, puh. 050 040 5459</p>		
Asiasanat		
Taloushallinto, kirjanpito, tilintarkastus		
ISSN	ISBN	
1796-0002	978-952-227-132-7	
Kokonaissivumäärä	Kieli	Hinta
50	Suomi	-
Julkaisija	Kustantaja	
Työ- ja elinkeinoministeriö		

Sisällysluettelo

0	Saatteeksi	7
1	Toimialan määrittely ja sisältö	9
1.1	Toimialan kuvaus ja rajaus	9
1.2	Taloushallinnon palvelut osana liike-elämän palveluita	10
2	Toimialan rakenne	14
2.1	Toimialan jakautuminen alaryhmiin sekä alueellinen jakautuminen.	14
2.2	Henkilöstö- ja toimipaikkamäärän kehitys	16
2.3	Toimialan suurimpia yrityksiä	23
2.4	Toimialan työvoimarakenne ja työllisyyden kehitys	25
3	Markkinoiden rakenne ja kehitys	28
3.1	Kotimaan markkinoiden kehitys ja asiakastoimialat	28
3.2	Vienti ja muu kansainvälinen toiminta	31
4	Tuotanto ja tuotantomenetelmät	32
5	Investoinnit ja kapasiteettitilanne	34
6	Taloudellinen tila	35
7	Toimialan keskeiset menestystekijät, ongelmat ja kehittämistarpeet	37
7.1	Keskeiset ongelmat	37
7.2	Keskeiset kehittämistarpeet	38
8	Tulevaisuudennäkymät toimialalla	42
8.1	Tilitoimistoalan kehityssuuntia	42
8.2	Tilintarkastusalan kasvavia osa-alueita	44
8.3	Yritysten suhdanneodotukset	46
9	Yhteenvedoanalyysi (SWOT)	48
10	Lähteet	49
11	Liitteet	50

0 Saatteeksi

Toimialaraportit- julkaisusarjan lähtökohtana on koota ja yhdistää eri lähteiden aineistoja toimialakohtaisiksi perustietopaketeiksi, jotka tarjoavat asiantuntijoiden näkemyksen pk-yritysten päätöksenteon apuvälineeksi. Vuosittain päivitettävä sarja käsittää seitsemän päätoimialaa: elintarviketeollisuus, elektroniikkateollisuus, metalliteollisuus, puutuoteteollisuus, bioenergia sekä matkailu- ja palvelualat. Raportit ovat veloituksetta saatavissa TEM Toimialapalvelun internet-sivuilla ositteessa www.toimialaraportit.fi. Vuosina 2007–2008 julkaistujen toimialaraporttien keskeiset tilastotiedot päivittyvät nykyisin Toimiala Online -kuvatietokannan kautta, ja ne ovat saatavissa ao. raportin kohdalta.

Lähteenä käytetään viimeistä saatavissa olevaa tietoaineistoa ja toimialan yritysten, yrittäjien ja alan muiden keskeisten toimijoiden näkemyksiä. Raportissa käsitellään toimialan rakennetta, markkinoita, tyypillisiä piirteitä, taloudellista tilaa sekä kehittämistarpeita ja tulevaisuuden näkymiä. Toimialaraporttien sisältöä on kehitetty TE-keskusten yritysosastojen tarpeiden pohjalta. Julkaisut palvelevat myös alan yritysten, yrittäjien sekä eri sidosryhmien tarpeita.

Taloushallintoala jakaantuu kahteen pääryhmään: tilitoimistoihin, joita nimitetään myös kirjanpitoimistoiksi, sekä tilintarkastustoimistoihin. Taloushallinto on vanha ja vakiintunut toimiala, joka aiemmin on keskittynyt pääasiassa lakisääteisten tehtävien hoitoon. Ala on myös muuttunut ja kehittynyt nopeasti. Palvelut ovat monipuolistuneet ja muuttuneet yhä enemmän asiakasyritysten liikkeenjohtoa tukeviksi neuvontapalveluiksi. Samanaikaisesti rutiinipalvelut ovat siirtymässä osin tietotekniikan avulla hoidettaviksi. Ala on kuitenkin yksi tärkeä talouden osakokonaisuus, ja se tulee jatkamaan kasvua tulevina vuosinakin.

Tämän raportin tavoitteena on palvella taloushallintoalan yrityksiä sekä niitä erilaisia yksityisen ja julkisen sektorin organisaatioita, jotka pyrkivät tukemaan alan kehitystä. Taloushallintoalan kehitysnäkymiä tarkastellaan tässä raportissa pääosin pk-yritysten näkökulmasta. Raportti perustuu ja päivittää Marja Toivasen tammikuussa 2005 julkaistun vastaavan raportin pohjautuen uusimpaan käytettävissä olevaan aineistoon. Raportin laatimisessa on käytetty hyväksi mm. yritysten omiin nykytilan ja tulevaisuuden arvioihin perustuvia kauppaja- ja teollisuusministeriön / työ- ja elinkeinoministeriön selvityksiä, joista uusin on toteutettu keväällä ja alkukesällä 2008. Lisäksi raporttia varten olen haastellut useita alan yrittäjiä sekä muita toimijoita.

Raportissa esitetyt tilastolliset tarkastelut mm. toimipaikkamäärän, henkilöstön ja liikevaihdon kehityksestä koskevat sekä kirjanpito- että tilintarkastusalaa. Samoin raportissa esitetyt tutkimustulokset koskevat koko alaa. Sen sijaan kauppaja- ja teollisuusministeriön selvitysten tuloksia kuvataan tässä raportissa vain kirjanpitopalvelujen osalta, sillä tilintarkastusalalla selvitysten ulkopuolelle jäävät suuret yritykset ovat alan kehityksen kannalta niin merkittävässä asemassa, etteivät selvitykset anna alasta oikeaa kuvaa. Lisäksi

selvitysten pieni otoskoko tilintarkastusalalla tekisi prosenttijakautumien käytön ainakin eräiltä osin arveluttavaksi.

Lausun kiitokseni kaikille niille henkilöille, yrityksille ja yhteistyökumppaneille, jotka ovat olleet myötävaikuttamassa tämän raportin syntymiseen. Toivon, että raportti antaa virikkeitä alan yrityksille niiden kehittäessä toimintaansa ja palvelee lisäksi myös muita alasta kiinnostuneita.

Turussa 2.12.2008

Timo Metsä-Tokila
Toimialapäällikkö

1 Toimialan määrittely ja sisältö

1.1 Toimialan kuvaus ja rajaus

Taloushallintoalan määrittelyn lähtökohtana raportissa käytetään toimialaluokituksen TOL 2002 mukaista toimialaluokkaa 7412: laskentatoimi, kirjanpito, tilintarkastus ja veroneuvonta. Toimialalla on kolme alaluokkaa. Ensimmäinen alaluokka on kirjanpito ja tilinpäätöspalvelut (74121). Tähän luokkaan kuuluu kirjanpidon ja tilinpäätöksen laadinta asiakkaan laskuun sekä palkkojen laskeminen, liikevaihtoverolaskelmien ja reskontrien laatiminen, mikäli se kuuluu osana palveluun. Kiinteistöhuolto-yhtiöiden kirjanpito-palvelu kuuluu kuitenkin luokkaan 70320 (isännöinti ja kiinteistönhoito).

Toisen alaluokan muodostaa tilintarkastuspalvelut (74122). Kyseiseen luokkaan kuuluu tilintarkastus eli kirjanpidon, tilinpäätöksen ja hallinnon tarkastaminen sekä tilinpäätöksen vahvistaminen asiakkaan laskuun. Kolmas ja viimeinen alaluokka on muut laskentatoimen palvelut (74129). Luokkaan kuuluu yritysten ja luonnollisten henkilöiden tulo- ja varallisuusvero-ilmoitusten laadinta sekä verotukseen liittyvä neuvonta asiakkaan laskuun. Myös asiakkaan edustaminen veroviranomaisten luona muissa kuin oikeudellisissa asioissa kuuluu tähän luokkaan. Sen sijaan tämä luokka ei sisällä laskentajärjestelmien ja muiden taloushallintoon liittyvien järjestelmien suunnittelua, joka kuuluu luokkaan 74140 (liikkeenjohdon konsultointi). Luokka ei myöskään sisällä laskujen perintää eikä luottotietopalvelua, jotka kuuluvat luokkaan 74872 (perintätoimistot ja luottotietopalvelu).

Tilastolliset luokitukset vastaavat taloushallinnon kohdalla moneen muuhun alaan verrattuna melko hyvin toimialan jakautumista käytännössä. Kirjanpito- ja tilinpäätöspalvelua tarjoavat tilitoimistot, joita nimitetään myös kirjanpito-toimistoiksi, tilintarkastuspalveluja tarjoavat tilintarkastustoimistot. Tilastollisen luokituksen mukaista ns. muuta laskentatoimen palvelua eli veroneuvontaa tarjoavat kuitenkin useammat eri tahot, sekä tilitoimistot että tilintarkastustoimistot, asianajo- ja lakiasiaintoimistot jne.

Taloushallinnon kohdalla on viime vuosina tapahtunut muutoksia, joita tilastollisilla luokituksilla on vaikea tavoittaa. Tärkein muutos on se, että varsinkin tilintarkastustoimistot, mutta jossain määrin myös tilitoimistot tarjoavat yrityksille monia muitakin palveluja kuin edellä esitettyihin kuvauksiin sisältyvät. Joiltain osin tilitoimistojen ja tilintarkastustoimistojen tehtäväkentät myös sekoittuvat toisiinsa. Näitä kysymyksiä käsitellään tarkemmin myöhemmissä luvuissa. Osa tilitoimistoista on muuttanut toimintansa suuntaa yhä enemmän kirjanpidon ohella myös neuvonantajan rooliin. Yksittäisen yrittäjän näkökulmasta katsottuna kirjanpitäjistä tai tilintarkastajasta on voinut tulla jo lähes konsultin tapainen neuvoja yritykselle.

Vuoden 2009 alusta Suomessa otetaan käyttöön uusi toimialaluokitus TOL 2008. Uusiin toimialaluokkiin on päätetty siirtyä yhteiskunnassa ja taloudessa tapahtuneiden muutosten myötä. Muutokset vaikuttavat myös taloushallinnon palveluiden jaotteluihin.

1.2 Taloushallinnon palvelut osana liike-elämän palveluja

Taloushallinnon palvelut ovat osa laajempaa liike-elämän palvelujen toimialaa. Toimiala on kasvanut länsimaissa jo noin kolmen vuosikymmenen ajan (OECD 1999). Kasvun on ennustettu jatkuvan selvästi työllisyyden keskitasoa nopeampana myös tulevina vuosina. Suomen avainklustereiden tulevaisuutta kartoittavan tutkimuksen mukaan koko liike-elämän palvelusektorin työllisyys tulee Suomessa kasvamaan vuoteen 2015 mennessä vuosittain 2,8 prosenttia työllisyyden keskimääräisen vuosikasvun ollessa 0,7 prosenttia.

Liike-elämän palvelujen sisällä ns. osaamisintensiiviset alatoimialat ovat herättäneet viime vuosina laajaa kiinnostusta. Osaamisintensiivisillä liike-elämän palveluilla (knowledge-intensive business services KIBS) tarkoitetaan niitä yritysten toisille yrityksille tai julkiselle sektorille tuottamia palveluja, joissa asiantuntijatoiminnalla on erityisen suuri merkitys. Osaamisintensiivisiin liike-elämän palveluihin luetaan yleensä seuraavat toimialaluokat: ohjelmistoala, tutkimus ja kehittäminen, lainopilliset palvelut, taloushallinnon palvelut, mainos- ja markkinointipalvelut, tekniset palvelut sekä konsultti- ja henkilöstöpalvelut.

Kuten liike-elämän palvelualat yleensä ovat myös edellä luetellut osaamisintensiiviset alatoimialat kasvaneet voimakkaasti. Samalla niitä on leimannut voimakas keskittyminen pääkaupunkiseudulle. Henkilöstön määrä osaamisintensiivisissä liike-elämän palveluyrityksissä Suomessa oli vuonna 2006 kymmenyksen suurempi kuin vuonna 2002. Vaikka kasvu on hidastunut 1990-luvun lopun ja kuluvan vuosituhaten alun luvuista, on ala vielä voimakkaasti kasvava. Kehitys eroaa selvästi useimpien muiden toimialojen yleisestä kehityksestä.

Osaamisintensiivisten liike-elämän palvelujen merkitys ei rajoitu niiden asemaan keskeisenä kasvualana, vaan niillä on myös yleistä taloudellista kasvua tukeva merkitys. Toisin kuin aiemmin, jolloin liike-elämän palvelujen kasvun nähtiin johtuvan pelkästään kustannustekijöihin liittyvästä toimintojen ulkoistamisesta, on uudemmissa tutkimuksissa korostettu ulkopuolisten palvelujen käytön motiivina olevan usein asiantuntemuksen tason nousu.

Yrityspalveluyrityksillä, joilla on asiakkainaan suuri määrä muita yrityksiä, näkökulma on laajempi kuin mihin yksittäisen yrityksen sisällä on mahdollista päästä. Levittäessään tietoa uusista ideoista ja parhaista käytännöistä osaamisintensiiviset palveluyritykset ovat keskeisessä asemassa asiakasyritystensä liiketoiminnan kehittämisessä.

Osaamisintensiivisten liike-elämän palvelujen pääryhmistä suurimmaksi ovat sekä henkilöstöllä että liikevaihdolla mitattuna nousseet 2000-luvulla tietojenkäsittelypalvelut. Lähes yhtä paljon henkilöstöä ja liikevaihtoa on teknisten palvelujen (insinööri- ja arkkitehtipalvelut) toimialalla, joka 1990-luvulla oli osaamisintensiivisten liike-elämän palve-

lujen suurin toimiala ja jossa tietojenkäsittelypalveluja pienemmästä toimipaikkakoosta johtuen on edelleen eniten toimipaikkoja. Myös taloushallinnon palveluissa on paljon pieniä toimipaikkoja; lähes joka kuudes (16,6 %) osaamisintensiivisten liike-elämän palvelujen toimipaikoista edustaa taloushallintoalaa. Henkilöstömäärällä mitattuna taloushallinnon palvelut muodostavat 11,4 prosenttia ja liikevaihdolla mitattuna 6,6 prosenttia kaikista osaamisintensiivisistä liike-elämän palveluista.

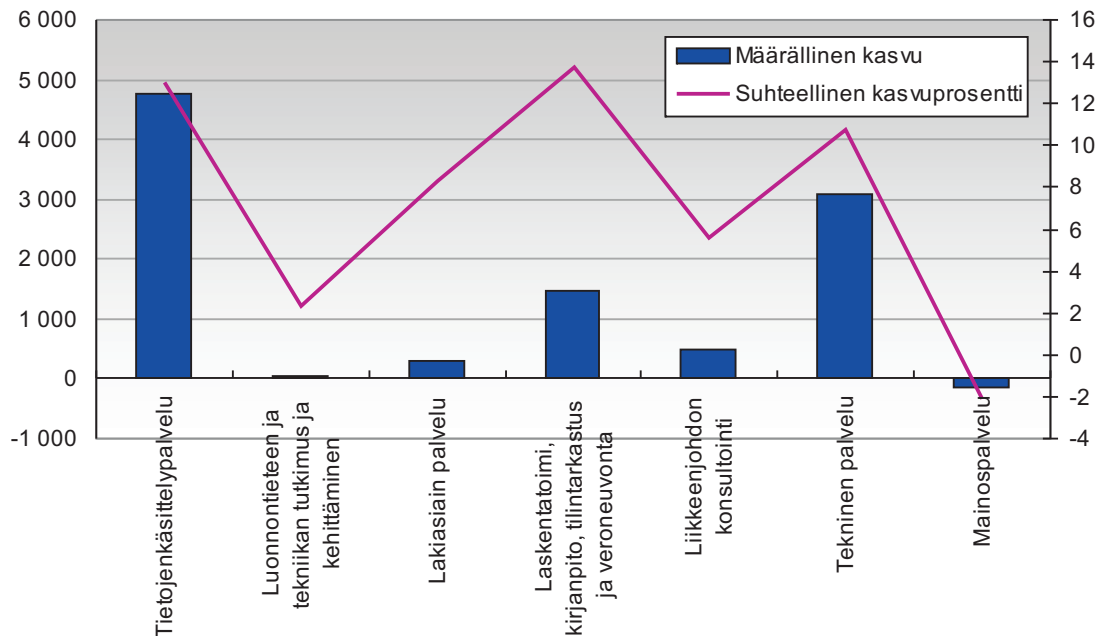
Taulukko 1. Osaamisintensiivisten liike-elämän palvelujen toimipaikat, henkilöstö ja liikevaihto palvelujen pääryhmittäin vuonna 2006

Toimiala	Toimipaikat	%	Henkilöstö	%	Liikevaihto (t€)	%
Tietojenkäsittelypalvelu	5 666	19,7	41 484	38,4	5 578 586	40,0
Luonnontieteen ja tekniikan tutkimus ja kehittäminen	361	1,3	2 508	2,3	193 998	1,4
Lakiasiaain palvelu	1 621	5,6	3 741	3,5	530 634	3,8
Laskentatoimi, kirjanpito, tilintarkastus ja veroneuvonta	4 781	16,6	12 280	11,4	919 570	6,6
Liikkeenjohdon konsultointi	5 851	20,4	9 389	8,7	1 479 393	10,6
Tekninen palvelu	7 574	26,3	31 952	29,5	3 794 346	27,2
Mainospalvelu	2 895	10,1	6 786	6,3	1 437 965	10,3
Yhteensä	28 749	100,0	108 140	100,0	13 934 492	100,0

Lähde: Tilastokeskus. Yritys- ja toimipaikkatilasto

Osaamisintensiivisten liike-elämän palvelujen henkilöstölisäyksestä vuosina 2002-2006 vajaat puolet on tapahtunut tietojenkäsittelypalveluissa. Määrällisesti seuraavaksi eniten ovat kasvaneet tekniset palvelut, sen jälkeen taloushallinnon palvelut ja johdon konsultointi. Taloushallinnon palvelujen henkilöstömäärä on kasvanut suhteellisesti jopa nopeammin kuin tietojenkäsittelyalalla. Alan kasvusta yksityiskohtaisemmin myöhemmissä luvuissa.

Kuvio 1. Osaamisintensiivisten liike-elämän palveluiden henkilöstön määrällinen ja suhteellinen muutos vuodesta 2002 vuoteen 2006 palvelujen pääryhmittäin

Lähde: Tilastokeskus. Yritys- ja toimipaikkatilasto

Toimialatarkastelujen rinnalle ovat nousseet 1990-luvulla erilaiset talouden klusteritarkastelut. Tässä selvityksessä klusteri-käsitettä käytetään melko väljässä merkityksessä viittaamaan yritysrypeisiin, jotka ovat eri tavoin vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja joiden keskinäinen vuorovaikutus tuottaa synergiaetuja. Osaamisintensiivisten liike-elämän palvelujen voidaan katsoa muodostavan oman kokonaisuutensa tai klusterinsa, jossa keskeinen yhdistävä tekijä on osaamisen suhteellisen korkeat vaatimukset ja asiantuntemus. Toimialojen työntekijöille on tyypillistä korkea koulutustaso. Tällaista yhteistä resurssipohjaa hyödyntävää yritysrypeä tai verkostoa voidaan nimittää myös horisontaaliseksi klusteriksi. Perinteisemmin klusteri-käsitteellä on viitattu samaan arvoketjuun kuluvaan yritysverkostoon, jota voidaan nimittää vertikaaliseksi klusteriksi.

Osaamisintensiivisten liike-elämän palvelujen muotoutumista yhä selvemmin omaksi klusterikseen kuvastaa alan sisäisten toimialarajojen hämärtyminen. Tyypillisin toimialarajojen hämärtymiseen liittyvä ilmiö on eri liike-elämän palvelujen siirtyminen osittain konsultoinnin alueelle. Kehitys on luonnollinen seuraus siitä, että sekä tietotekniset ratkaisut, markkinointiin ja viestintään liittyvät kysymykset, lainopilliset kysymykset että taloushallinnon ratkaisut liittyvät jokainen omalta osaltaan entistä tiiviimmin asiakasyritysten strategiaan ja johtamiseen. Työn muuttuminen yhä enemmän taloudelliseksi konsultoinniksi kirjanpito- ja tilintarkastusta harjoittavissa yrityksissä on selvästi havaittavissa. Havaintoa tukee myös tätä selvitystä varten haastatellut henkilöt.

Kuvio 2. Taloushallinnon palvelujen kytkeytyminen muihin liike-elämän palveluihin.

Taloushallintoalan osalta kytkentä ei liity varsinaiseen johdon konsultointiin, vaan ennen muuta asiakasyrityksille annettaviin muihin neuvontapalveluihin, joita tarjoavat myös monen muun toimialan yritykset. Esimerkiksi yritysjärjestelyihin liittyviä neuvontapalveluja tarjotaan tilintarkastustoimistojen ohella rahoitussektorilla; erityisesti sijoitustoimintaa harjoittavat yritykset ja osin myös liikepankit tekevät näitä tehtäviä. Tilintarkastustoimistot antavat myös lainopillisia neuvoja. Työnjako asianajotoimistoihin päin on tältä osin kuitenkin melko selkeä: tilintarkastustoimisto ei edusta päämiestä eli toiminta ei kohdistu kolmansiin osapuoliin. Viime aikoina suurilla tilintarkastustoimistoilla on kytkentöjä myös ohjelmistoalaan tietojärjestelmiä koskevan konsultoinnin muodossa. Tilitoimistot puolestaan kytkee ohjelmistoalaan kirjanpidon automatisoinnin kehitys.

2 Toimialan rakenne

2.1 Toimialan jakautuminen alaryhmiin sekä alueellinen jakautuminen

Uusimmat toimialoitteiset tiedot toimipaikkojen lukumäärästä, henkilöstön määrästä sekä liikevaihdosta ovat saatavissa Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkatilastosta vuodelta 2006. Yritys- ja toimipaikkatilastossa ovat mukana yritykset, jotka ovat työllistäneet henkilöitä vähintään puolen vuoden ajan ja ovat arvonlisäverovelvollisia. Tietoja on saatavissa sekä toimipaikoittain että yritysten mukaan. Tässä raportissa käytetään pääosin toimipaikan mukaisia tietoja. Nämä kuvaavat toiminnan alueellista jakautumista paremmin kuin yritystason tiedot, joihin vaikuttaa emoyhtiöiden toiminnan keskittyminen pääkaupunkiseudulle.

Vuonna 2006 taloushallinnon palveluiden koko liikevaihto oli reilu 0,9 miljardia euroa. Alan yritystoimintaa harjoitettiin 4 781 toimipaikassa. Henkilöstön määrä oli 12 280. Toiminnan jakautuminen alatoimialoihin vuonna 2006 on esitetty taulukossa 3. Taulukko osoittaa, että valtaosa taloushallinnon toimipaikoista, henkilöstöstä ja liikevaihdosta on kirjanpito- ja tilinpäätöspalvelujen alatoimialalla. Tilintarkastustoiminta kattaa toimipaikoista kymmenesosan ja henkilöstöstä 19 prosenttia; liikevaihdosta alan osuus on jonkin verran alle kolmanneksen. Muu laskentatoimen palvelu eli veroneuvonta on alatoimialana hyvin pieni, mikä selittyy sillä, että veroneuvonta on useimmiten muita taloushallinnon palveluja tai lainopillisia palveluja tarjoavien yritysten lisätoimintamuoto, ei yritysten ensisijainen toiminta.

Taulukko 2. Taloushallinnon palvelujen toimipaikat, henkilöstö ja liikevaihto vuonna 2006 alatoimialoittein.

	Toimipaikat	%	Henkilöstö	%	Liikevaihto (t€)	%
Kirjanpito- ja tilinpäätöspalvelu	4 237	88,6	9 879	80,4	645 938	70,2
Tilintarkastuspalvelu	491	10,3	2 318	18,9	266 293	29,0
Muu laskentatoimen palvelu	53	1,1	83	0,7	7 339	0,8
Yhteensä	4 781	100,0	12 280	100,0	919 570	100,0

Lähde: Tilastokeskus. Yritys- ja toimipaikkatilasto

Taloushallinnon palvelujen jakautumista alueittainen tarkastelemme tässä raportissa työvoima- ja elinkeinokeskuksiin (TE-keskuksiin) perustuvan aluejaon mukaisesti. Liike-elämän palvelut ovat tyypillisesti keskittyneet suurille kaupunkiseuduille niin Suomessa kuin muissakin länsimaissa. Suomessa keskittyminen ilmenee pääkaupunkiseudun (Uudenmaan TE-keskuksen) suurena osuutena useimmilla liike-elämän palvelualoilla. Myös taloushallinnon palveluissa tilintarkastuspalvelut ovat voimakkaasti keskittyneet Uudenmaan alueelle, sen sijaan kirjanpito- ja tilinpäätöspalveluissa maantieteellinen ja-

kautuminen on tasaisempi, kuten taulukosta 4 voidaan havaita. Tosin niin taloushallinnon palveluiden kuin kaikkien tietointensiivisten alojen kohdalla yritysten keskittyminen Uudellemaalle on pysähtynyt. Myös verrattaessa edelliseen taloushallinnon palveluita käsittelevään toimialaraporttiin on Uudenmaan korostunut asema hieman laskenut.

Kirjanpito- ja tilinpäätöspalveluissa Uudenmaan osuus alan liikevaihdosta, toimipaikoista ja henkilöstöstä on hieman vajaa kolmannes. Kirjanpito- ja tilinpäätöspalvelujen maantieteellinen jakautuminen vastaa pitkälti koko talouden keskittymisastetta, ei liike-elämän palveluille tyypillistä maantieteellistä jakautumista. Ero liike-elämän palvelujen yleistilanteeseen on huomattava: Uusimaa tuottaa kaikkien liike-elämän palvelujen liikevaihdosta lähes 60 prosenttia, sen osuus liike-elämän palvelujen henkilöstöstä on puolet ja toimipaikoista 41 prosenttia. Se että osuus on pienempi toimipaikkojen kuin henkilöstön ja liikevaihdon kohdalla kuvastaa sitä, että erityisesti suuret yritykset ovat keskittyneet Uudellemaalle.

Taulukko 3. Uudenmaan TE-keskuksen osuus (%) kirjanpito- ja tilinpäätöspalvelujen, tilintarkastuspalvelujen sekä kaikkien liike-elämän palvelujen toimipaikoista, henkilöstöstä ja liikevaihdosta vuonna 2006

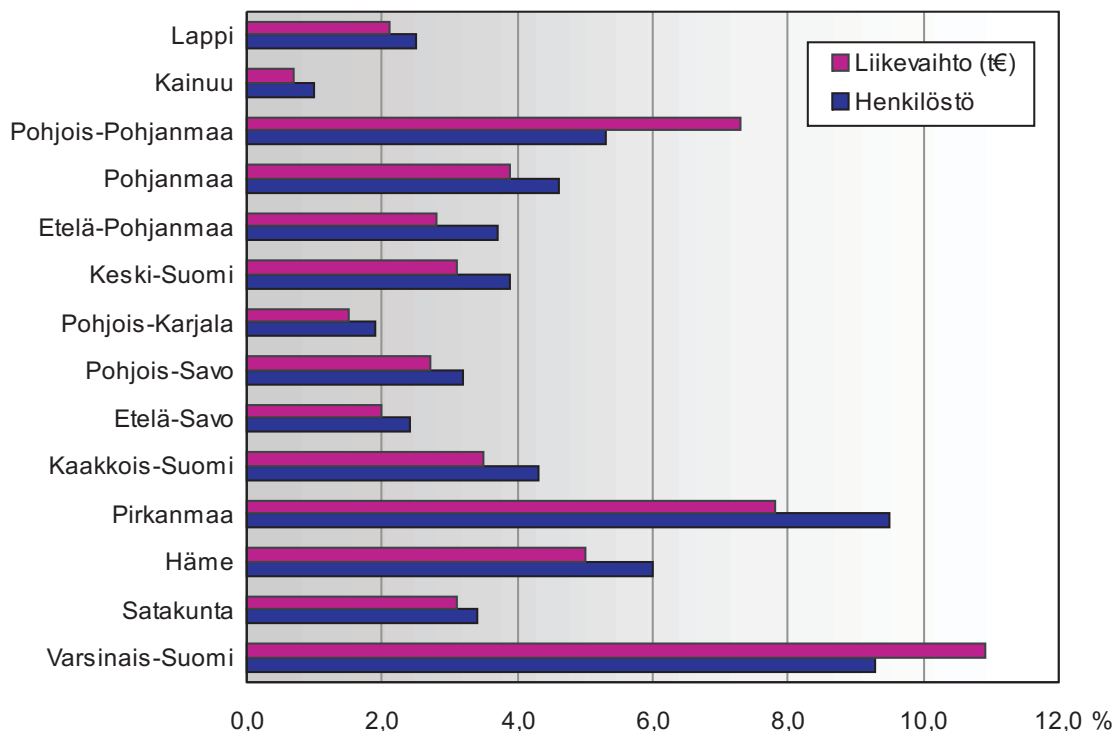
	Toimipaikat	Henkilöstö	Liikevaihto (t€)
Kirjanpito- ja tilinpäätöspalvelu	32,5	30,9	30,7
Tilintarkastuspalvelu	37,3	73,2	74,8
Kaikki liike-elämän palvelut	41,2	49,2	59,0

Lähde: Tilastokeskus. Yritys- ja toimipaikkatilasto

Toisin kuin kirjanpito- ja tilinpäätöspalvelut, joissa pieniä toimipaikkoja on ympäri maata, tilintarkastuspalvelut ovat henkilöstön ja liikevaihdon osalta keskittyneet Uudellemaalle jopa liike-elämän palvelujen keskitasoa jyrkemmin. Toimipaikat ovat kuitenkin jakautuneet tasaisemmin kuin liike-elämän palveluissa yleensä. Ilmiö liittyy tilintarkastusalan kahtiajakoisuuteen: alalla on pääkaupunkiseudulla hyvin suuria toimipaikkoja, toisaalta pieniä toimipaikkoja on muuallakin maassa.

Kuviossa 3 on tarkasteltu kirjanpitopalvelujen sijoittumista Uudenmaan ulkopuolella. Kuvio esittää eri TE-keskusalueiden osuuden henkilöstömäärän mukaisena prosenttija-kautumana. Kolme suurinta palveluja tarjoavaa maakuntaa Uudenmaan ohella ovat Varsinais-Suomi, Pirkanmaa ja Pohjois-Pohjanmaa. Liitteen taulukossa 1 on esitetty alkupe- räiset määrälliset tiedot henkilöstöstä yhdessä toimipaikkamäärän ja liikevaihtotietojen kanssa sekä kirjanpito- ja tilinpäätöspalveluista että tilintarkastuspalveluista.

Kuvio 3. Kirjanpito palvelujen jakautuminen (%) henkilöstömäärän mukaan TE-keskuksittain Uudenmaan ulkopuolella vuonna 2006

Lähde: Tilastokeskus. Yritys- ja toimipaikkatilasto

Palvelujen tarjonnassa ilmeneviä alueellisia vaihteluja voidaan havainnollistaa vertaamalla, kuinka montaa yritystoimipaikkaa kukin kirjanpito toimistoa ja tilintarkastusta harjoittavaa yritystä eri alueilla palvelee. Vuonna 2006 kirjanpito yrityksiä oli alueen yritystoimipaikkoja kohden keskitasoa enemmän erityisesti Uudellamaalla, Etelä-Pohjanmaalla ja Etelä-Savossa. Myös näin tarkastellen kirjanpito palvelujen tarjonta osoittautui keskimääräistä heikoimmaksi Kainuussa, Pohjois-Pohjanmaalla, Pohjois-Savossa ja Lapissa. Tilintarkastusta harjoittavia yrityksiä on suhteessa vähiten Lapissa, Pohjois-Pohjanmaalla ja Etelä-Savossa. Suhteessa toimipaikkoihin verrattuna eniten tilintarkastusta harjoittavia toimipaikkoja on Uudellamaalla, Kaakkois-Suomessa ja Pohjois-Savossa.

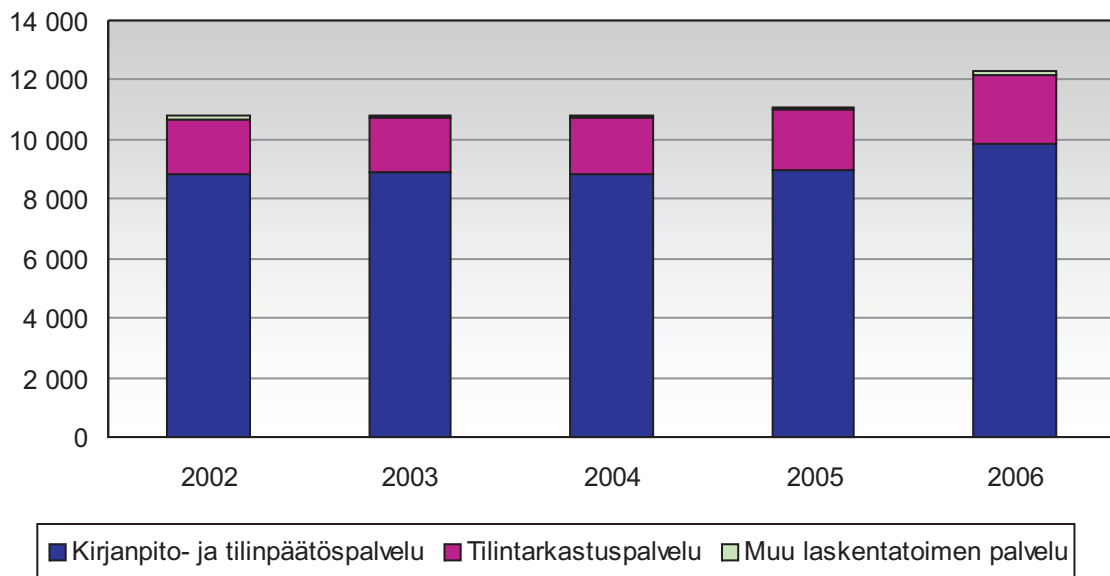
2.2 Henkilöstö- ja toimipaikkamäärän kehitys

Kuviossa 4 on esitetty taloushallinnon palvelujen henkilöstömäärän vuosittainen kehitys alatoimialoittain vuodesta 2002 vuoteen 2006, jolta viimeisimmät tiedot ovat saatavissa. Taloushallinnon palvelujen henkilöstömäärä on kasvanut vuosina 2002–2006 kaikkiaan 1 485 henkilöllä (14 prosentilla). Koko toimialan tasolla kasvu on ollut jatkuvaa lukuun ottamatta vuotta 2004, jolloin henkilöstömäärä pieneni hieman; 18 henkilöllä. Seuraavina kahtena vuonna henkilöstömäärä kuitenkin kasvoi selvästi, vuonna 2005 kasvu oli 251

henkilöä ja vuonna 2006 kasvu oli jo todella nopeaa. Tuolloin alalle tuli 1 219 lisähenkilöä. Vaikka vuonna 2006 ala kasvoikin erittäin nopeasti, niin 2000-luvun kehitys on ollut hidasta verrattuna esimerkiksi vuosien 1993–2003 vuosien kasvuun. Tuolloin ala kasvoi peräti 69 prosenttia henkilöstön määrällä tarkasteltuna.

Taloushallinnon palvelujen kasvusta valtaosa on tapahtunut suurimmalla alatoimialalla eli kirjanpito- ja tilinpäätöspalveluissa. Suhteellisesti tarkasteltuna tilintarkastuspalvelujen lisäys on kuitenkin ollut selvästi voimakkaampaa. Vuosina 2002–2006 tilintarkastuspalvelut kasvoivat kaikkiaan 493 henkilöllä, mikä merkitsi sitä, että alan henkilöstömäärä kasvoi 27 prosentilla. Kirjanpitopalvelut kasvoivat samana aikana 1020 henkilöllä (suhteellinen kasvu 12 prosenttia). Kasvun vuosittaista vaihtelua on esiintynyt molemmilla alatoimialoilla.

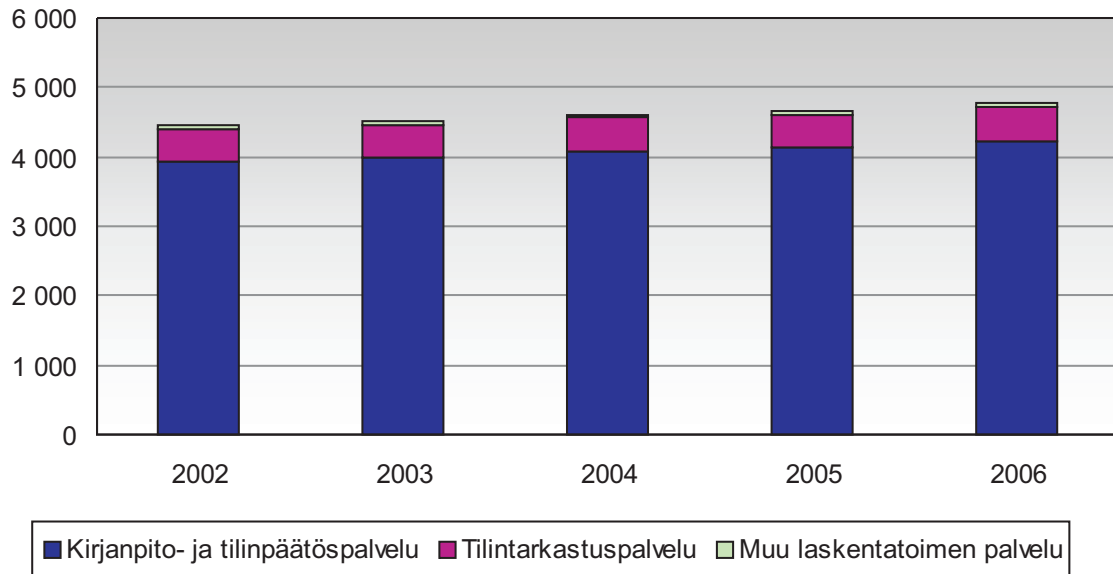
Kuvio 4. Henkilöstömäärän kehitys taloushallinnon palveluissa vuosina 2002–2006

Lähde: Tilastokeskus. Yritys- ja toimipaikkatilasto

Toimipaikkojen määrä on kasvanut taloushallinnon palveluissa vuosina 2002–2006 yhteensä 324 toimipaikalla eli reilulla seitsemällä prosentilla. Toimipaikkojen kasvu on ollut maltillisempaa alalla 2000-luvulla kun 1990-luvulla. Kirjanpito- ja tilinpäätöspalveluissa lisäys oli 308 elikkä vajaat kahdeksan prosenttia. Kasvu on ollut hyvin tasaista; ainoastaan vuonna 2006 toimipaikkoja tuli lisää hieman yli sata. Tilinpäätösyritysten määrä kasvoi 23 vuosina 2002–2006. Prosentuaalisesti kasvu alan toimipaikoissa on viiden prosentin luokkaa. Muun laskentatoimen osalta toimipaikkojen määrä väheni reilu 12 prosenttia tarkasteluaikana.

Kuvio 5. Toimipaikkojen määrän kehitys taloushallinnon palveluissa vuosina 2002–2006

Lähde: Tilastokeskus. Yritys- ja toimipaikkatilasto

Taulukossa 4 on tarkasteltu taloushallinnon palvelujen kasvua alueittain henkilöstömäärän perusteella. Taulukko osoittaa, että kasvua taloushallinnon palveluissa on vuosina 2002–2006 ollut kaikilla lähes alueilla. Vain Satakunnassa ja Pohjois-Pohjanmaalla henkilöstön määrä on vähentynyt. Mielenkiintoista on havaita, että 1990-luvulla toimiala kasvoi esimerkiksi juuri Pohjois-Pohjanmaalla erittäin voimakkaasti. Erot aiempaan alan henkilöstön kasvuun ovat huomattavat (vrt. Toivonen 2005). Vajaa kolmannes alan henkilöstömäärän kasvusta on tapahtunut Uudellamaalla. 2000-luvulla suhteellisesti suurinta kasvu on kuitenkin ollut Pohjois-Savossa (34 prosenttia). Yli 20 prosentilla taloushallinnon palvelut ovat kasvaneet lisäksi Etelä-Savossa, Keski-Suomessa, Pohjanmaalla, Kainuussa ja Pirkanmaalla. Yli 10 prosentin kasvua osoittavat edelleen Uudellamaalla, Hämeessä, Kaakkois-Suomessa ja Pohjois-Karjalassa. Maltillisinta kasvu on ollut Varsinais-Suomessa, Etelä-Pohjanmaalla ja Lapissa.

Taulukko 4. Henkilöstömäärän muutos taloushallinnon palveluissa (kirjanpito- ja tilintarkastuspalvelut yhteensä) vuodesta 2002 vuoteen 2006 TE-keskuksittain

TE-keskusalue	Henkilöstön määrä 2002	Muutos		
		2006	määrä	%
Uusimaa	4 284	4 793	509	11,9
Varsinais-Suomi	966	1 039	73	7,6
Satakunta	407	393	-14	-3,4
Häme	586	688	102	17,4
Pirkanmaa	955	1 170	215	22,5
Kaakkois-Suomi	405	481	76	18,8
Etelä-Savo	213	274	61	28,6
Pohjois-Savo	295	395	100	33,9
Pohjois-Karjala	194	231	37	19,1
Keski-Suomi	340	435	95	27,9
Etelä-Pohjanmaa	386	417	31	8,0
Pohjanmaa	444	567	123	27,7
Pohjois-Pohjanmaa	609	584	-25	-4,1
Kainuu	99	119	20	20,2
Lappi	283	285	2	0,7
Yhteensä	10 466	11 871	1 405	13,4

Lähde: Tilastokeskus. Yritys- ja toimipaikkatilasto

Vuositason tiedot taloushallinnon toimialalle perustettujen uusien yritysten ja toimintansa lopettaneiden yritysten määrästä on taulukossa 5. Uusia yrityksiä perustettiin taloushallintoalalle 2000-luvulla varsin tasaisesti. Aloitaneiden määrät ovat olleet vajaan 300 ja 400 yrityksen välillä. Kymmenen vuotta aiemmin tilanne on huomattavasti erilainen. Esimerkiksi vuonna 1995 aloittaneita yrityksiä oli yli 500. Suhteutettaessa taloushallintoalan uusia yrityksiä kaikkiin uusiin yrityksiin on niiden osuus laskenut hieman. Vuonna 2002 niiden osuus kaikista uusista yrityksistä koko maassa oli 1,3 prosenttia. Vuonna 2007 luku oli laskenut yhteen prosenttiin. Ilmiö kertoo siitä, että muille aloille on perustettu suhteessa enemmän yrityksiä ja taloushallintoalan yrittäjät voivat palvella yhä kasvavaa yrityskuntaa.

Lopettaneiden yritysten määrän kehitys on koko tarkastelujaksolla ollut erittäin tasainen ja on vaihdellut 220–240 yrityksen välillä. Vuosi 2005 oli lopettaneiden määrässä pienin. Silloin toimintansa lopetti vain 219 yritystä. Niin lopettaneiden kuin perustettujen yritysten määrät kuvaavat alan kehityksen vakiintumista hyvin. 1990-luvulla ala kasvoi voimakkaammin kuin 2000-luvulla. Samalla voi todeta, että ala ei myöskään ole mitenkään erityisen herkkä talouden nousu- ja alamäille.

Taulukko 5. Aloittaneiden ja lopettaneiden taloushallinnon alan yritysten määrät vuosina 2002–2007

	Kirjanpito- ja tilinpäätöspalvelu		Tilintarkastuspalvelu		Muu laskentatoimen palvelu	
	Aloittaneita	Lopettaneita	Aloittaneita	Lopettaneita	Aloittaneita	Lopettaneita
2002	278	194	23	18	7	4
2003	261	203	17	16	8	8
2004	288	210	28	22	7	10
2005	293	187	23	13	8	9
2006	267	206	19	17	5	8
2007	322	204	30	26	11	6
Yhteensä	1 709	1 204	140	112	46	45

Lähde: Tilastokeskus. Aloittaneet ja lopettaneet yritykset

Tarkasteltaessa vuoden 2008 alkua on havaittavissa pientä nousua. Esimerkiksi vuoden 2008 ensimmäisellä neljänneksellä perustettiin yhteensä 109 kirjanpito- ja tilinpäätösyritystä. Toinen vuosineljännes olikin sitten jo hieman rauhallisempi. Silloin vastaava luku oli 56 yritystä.

Uusien yritysten määrä suhteessa yrityskantaan taloushallinnon palveluissa vuonna 2002 oli 5,8 prosenttia, mikä on pienempi osuus kuin kaikilla toimialoilla keskimäärin. Vuonna 2007 uusien yritysten määrä alan yrityksistä oli kiivennyt 6,3 prosenttiin. Toisaalta myös lopettaneiden yritysten osuus yrityskannasta, joka taloushallintoalalla vuosina 2002 ja 2007 oli 4,1 prosenttia, oli yleistä tasoa pienempi. Havainnot kertovat mm. siitä, että ala on monia muita aloja vakiintuneempi.

Vireille pantuja konkursseja taloushallinnon palveluissa oli vuoden 2003 aikana yhteensä 21. Vastaava luku vuonna 2007 oli 19. Taloushallintoalan osuus kaikista konkurssista on hyvin pieni. Esimerkiksi vuonna 2007 koko maassa vireille tuli yhteensä 2254 konkurssia. Jos jollakin alalla, niin taloushallintoalalla ymmärretään yrityksen talouden käänneet niin hyvään kuin huonoon suuntaan. Myöskään vuoden 2008 konkurssitiedot eivät viittaa siihen, että taloushallinnon palveluiden alalla olisi tulossa normaalia enemmän konkurssseja. (Tilastokeskus. Konkurssitilasto.)

Työ- ja elinkeinoministeriön (aiemmin kauppa- ja teollisuusministeriön) pk-yritysten toimintaympäristöä ja kehitysnäkymiä koskevasta selvityksestä (ja vastaavista aiemmista pk-barometreista) on saatavissa tietoja henkilöstökehityksestä kuluneen vuoden aikana samoin kuin tietoja yritysten odotuksista seuraavalle vuodelle. Selvityksen tuloksia kuvataan seuraavassa vain kirjanpitopalvelujen osalta, sillä tilintarkastusalalla selvityksen ulkopuolelle jäävät suuret yritykset ovat alan kehityksen kannalta niin merkittävässä asemassa, ettei selvitys anna alasta oikeaa kuvaa. Lisäksi pieni otoskoko tilintarkastusalalla tekee prosenttijakaumien käytön eräiltä osin arveluttavaksi.

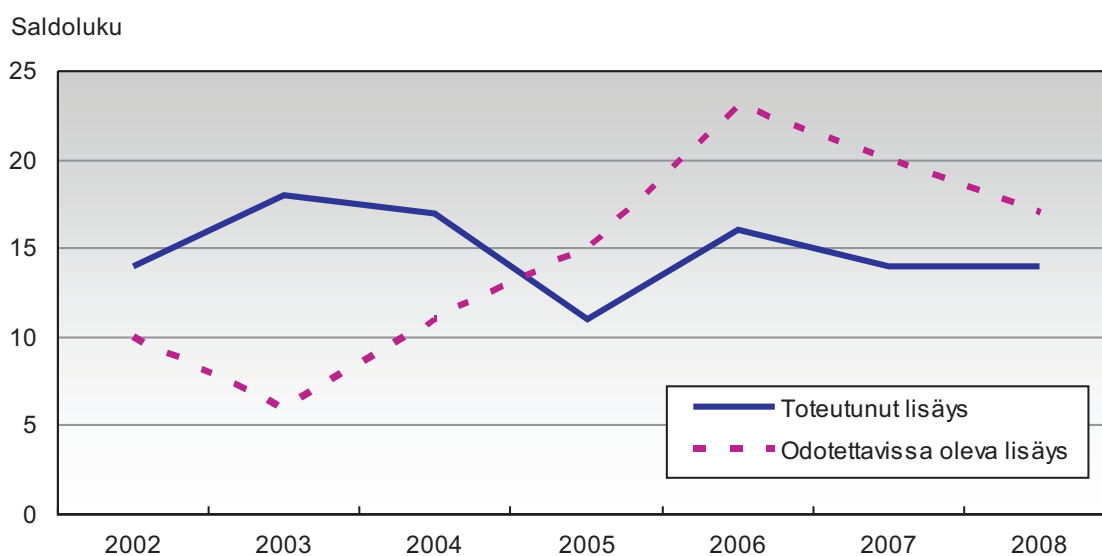
Keväällä ja alkukesällä 2008 tehdyn selvityksen mukaan 21 prosenttia kirjanpitoyrityksistä oli lisännyt henkilöstöään viimeksi kuluneen vuoden aikana, 78 prosentilla henkilöstö-

määrä oli pysynyt ennallaan ja vain yhdellä sadasta määrä oli vähentynyt. Tilanne henkilöstölisäysten ja -supistusten suhteen on hyvin samanlainen kuin aiempina vuosina tehdyissä kyselyissä. Henkilöstökehitys oli ollut kirjanpitoalalla viimeksi kuluneen vuoden aikana myönteisempi kuin koko pk-sektorilla sikäli, että henkilöstöään supistaneiden yritysten osuus oli pienempi; koko pk-sektorilla tämä osuus oli kuusi prosenttia. Pienissä ja keskiuurissa teollisuusyrityksissä yhdeksän sadasta on vähentänyt työvoimaa. Kirjanpitoalan positiiviset luvut kuvaavat alan stabiiliutta erittäin hyvin.

Kysyttäessä arviota yrityksen tilanteesta seuraavan vuoden osalta yksikään kyselyyn vastannut yrittäjä ei aikonut vähentää työvoimansa määrää. 84 prosenttia yrityksistä ilmoitti pysyvänsä nykyisen kokoisina ja 16 prosenttia aikoo rekrytoida uutta henkilökuntaa. Alalla on siis suhteellisen optimistinen kuva tulevasta kehityksestä. Toki kyselyn tekoajankohtana tilanne maailmantaloudessa oli hyvä. Tilanne koko pk-sektorilla kyselyn tekoajankohtana oli hyvä, sillä kirjanpitoalalla tavoitin 17 prosenttia yrityksistä suunnitteli palkkaavansa lisähenkilöstöä ja vain neljä sadasta yrityksestä suunnitteli henkilöstön vähennyksiä.

Kuviossa 6 on verrattu kirjanpito- ja tilinpäätöspalveluja tarjoavien yritysten odotuksia henkilöstömääränsä suhteen toteutuneeseen kehitykseen viimeksi kuluneiden vuosien aikana. Yritysten odotukset ovat kirjanpitoalalla olleet yleensä varsin maltillisia, ja toteutunut kehitys on vastannut melko hyvin odotuksia. Eroja odotusten ja toteutuneen kehityksen välillä toki on, mutta nämä poikkeamat eivät sisällä huomion arvoisia ylisuuria odotuksia. Toteutunut tilanne on ajoittain ollut jopa parempi kuin yritysten ennakoima. Näin ollut erityisesti viime vuosina 2002–2004.

Kuvio 6. Kirjanpitoyritysten odotukset henkilöstömäärän kehityksestä verrattuna toteutuneeseen kehitykseen

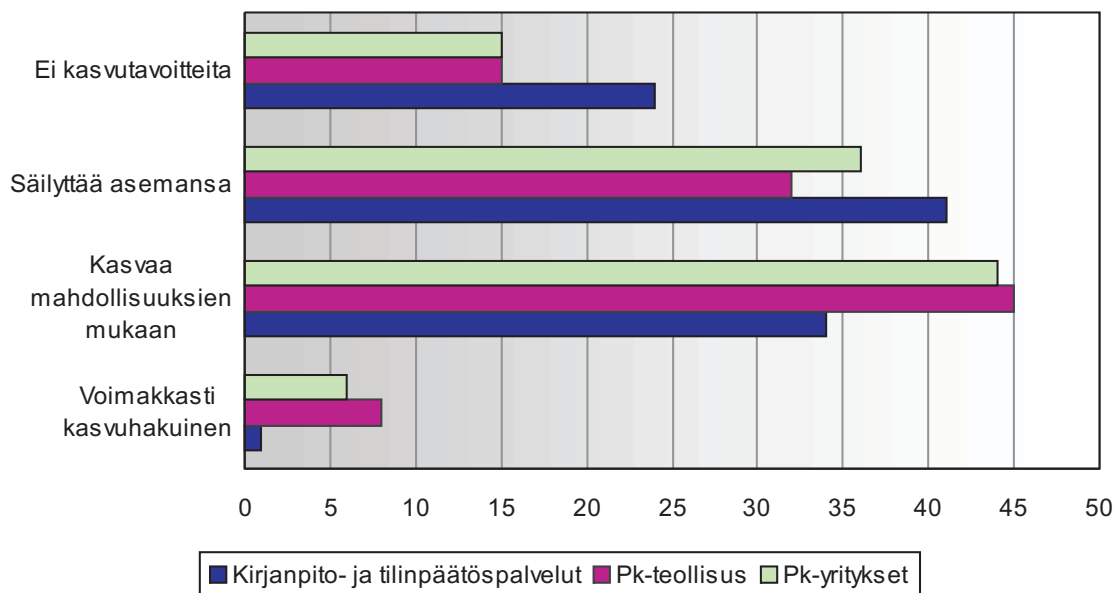

Lähde: KTM:n / TEM:n selvitykset 2002-2008. Tiedot ns. saldolukuna, joka on muodostettu vähentämällä kasvua ennakoivien yritysten prosentiosuudesta supistumista ennakoivien yritysten osuus

TEM:n vuoden 2008 selvityksessä tiedusteltiin myös erikseen yritysten kasvuhakuisuutta, kasvun keinoja ja kasvun esteitä. Kirjanpitoalan yrityksistä vain yksi prosentti ilmoitti olevansa voimakkaasti kasvuhaluinen yritys. Noin kolmasosa alan yrityksistä kertoi kasvavansa mahdollisuuksien mukaan ja suurin osa, 41 prosenttia yrityksistä, ilmoitti pyrkivänsä säilyttämään asemansa alalla. Joka neljäs kirjanpitoalan yritys lisäksi ilmoitti, ettei heillä ole lainkaan varsinaisia kasvutavoitteita. Tarkasteltaessa kasvuhalukkuutta laajemmin kirjanpitoala näyttää olevan maltillisempi kuin pk-yritykset kokonaisuudessa. Ilmiö osin selittyy sillä, että kirjanpito ala on hyvin voimakkaasti pienyritysvaltainen ala.

Kysyttäessä yrityksiltä miksi yrityksillä ei ole kasvutavoitteita merkittävimäksi syyksi ilmoitettiin, että yrityksissä koetaan niiden koon ja henkilöstön määrän olevan juuri nyt optimaalinen. Toiseksi merkittävin syy kasvuhaluttomuuteen oli sopivan työvoiman saatavuusongelmat. Kaikkiaan 15 prosenttia yrityksistä vetosi työvoimapulaan kasvun esteenä. Seitsemän prosenttia yrityksistä ei halua kasvaa, koska kasvuun liittyy aina riski, jota ei haluta ottaa. Kyselyn ajankohtana markkinoilla on ollut riittävästi taloudellisia mahdollisuuksia, sillä vain kaksi sadasta vastaajasta koki taloudellisten resurssien puutteen kasvun esteeksi. Verrattaessa jälleen pk-yrityksiin työvoimaan liittyvät kysymykset ovat yhdensuuntaiset. Lisäksi kaikille yrityksillä suurin syy kasvuhaluttomuuteen on se, että yrityksen koetaan olevan jo riittävän kokoinen.

Kuvio 7. Yritysten kasvuhakuisuus kirjanpito- ja tilinpäätöspalveluissa sekä koko pk-sektorilla

Lähde: TEM Pk-yritysten toimintaympäristö ja kehitysnäkymät kesä 2008

Pk-yritysten toimintaympäristö ja kehitysnäkymät 2008 kyselyssä tiedusteltiin yrityksiltä myös sitä miten ne kasvavat. 85 prosenttia kirjanpitoalan yrityksistä ilmoitti kasvun väyläksi oman toiminnan laajentamisen myynnin lisäämisen kautta. 11 prosenttia laajennushaluisista yrityksistä oli kiinnostunut laajentumaan yritysostojen kautta. Luku on huo-

mattavasti suurempi kuin yleisesti pk-sektorilla, jossa vain kolme prosenttia kasvuhaluista yrityksistä pitää yritysostoja kasvun kanavana. Toisaalta kirjanpitoalalla alihankinnan teettäminen on vähäisempää kuin yleisesti pk-yrityskentässä.

2.3 Toimialan suurimpia yrityksiä

Taulukoissa 6 ja 7 on lueteltu taloushallintoalan suurimpia yritysten toimipaikkoja ja yrityksiä henkilöstömäärän mukaan. Kirjanpito- ja tilinpäätöspalvelujen osalta tiedot perustuvat Taloushallintoliiton jäsenrekisteriin. Tilintarkastuksen osalta mukaan on otettu vain suurimmat yritykset, jotka edustavat yli puolta tilintarkastustoiminnan henkilöstömäärästä ja liikevaihdosta (tiedot on hankittu yritysten Internet-sivuilta). Tilastokeskuksen tietoja ei suurimpien yritysten tarkastelussa ole käytetty tietojen vanhentuneisuuden ja niihin sisältyvien luokitteluongelmien vuoksi. (Ongelmat näkyvät siinä, että suurimpien yritysten yhteenlaskettu henkilöstömäärä yritysten omien ilmoitusten mukaan on tilintarkastusalalla huomattavasti suurempi kuin taulukossa 3 esitetyt tilastotiedot suurimpien yritysten yhteenlasketusta henkilöstömäärästä. Kysymys on mm. vaikeudesta luokitella monialaisia tilintarkastusyriityksiä.)

Taloushallintoliiton luettelossa alan yritykset esiintyvät toimipaikoittain eriteltynä eli samasta konsernista on mukana useampia toimipaikkoja. Taulukko 6 osoittaa, että suurimmatkin kirjanpitoyritykset ovat kooltaan pieniä, 20 - 70 henkilön toimipaikkoja. Luettelo myös kuvastaa sitä aiemmin todettua seikkaa, että kirjanpitoalvelut ovat melko tasaisesti jakautuneet ympäri maata eikä mittavampaa toimintojen keskittämistä ole vielä tapahtunut. Läheisyys asiakkaisiin koetaan usein erittäin merkittäväksi asiaksi. Suurimmasta 20 Taloushallintoliiton 20 suurimmasta jäsenyrityksestä vain neljännes on Helsingissä, ja suurimpien yritysten joukossa on toimistoja myös Pohjois- ja Itä-Suomesta, kuten Oulusta ja Joensuusta, ja melko pienistäkin kaupungeista, kuten Kajaanista ja Maarianhaminasta.

Taulukko 6. Kirjanpitotoimistojen liiton suurimmat jäsenyritykset henkilöstömäärän mukaan vuonna 2008 ja liikevaihto (milj. euroa) vuonna 2007.

Nimi	Paikkakunta	Henkilöstö	Liikevaihto
Pretax Tampere Oy	Tampere	68	2,1
Talenom Oulu	Oulu	66	..
Oy Visma Services Infocon Ab	Helsinki	60	6
Lahden Tilikeskus Oy	Lahti	48	2,7
Administer Oy	Helsinki	45	1,3
Pretax City Oy	Helsinki	38	3,1
Pretax Pori Oy	Pori	38	2,4
Tilitoimisto A. Karppinen Oy	Oulu	34	3,4
Tampereen Kirjanpitotoimisto Oy	Tampere	34	1,9
Pretax Accounting Oy	Helsinki	34	2,5
Tietotili Consulting Oy	Helsinki	34	2,4
Pretax Profit Oy	Lahti	32	..
Aallon Tilitoimisto Oy	Helsinki	32	2
Pretax Turku Oy	Turku	30	2,4
TietoAkseli Oy	Jyväskylä	29	2
Korhonen Oy Tili- ja kiinteistötoimisto	Kajaani	27	1,8
Ålands Företagsbyrå Ab	Mariehamn	27	1,9
Oy Pietarsaaren Tilitoimisto, Ab Jakobstads Bokföringsbyrå	Pietarsaari	26	1,2
Tilistar Oy	Hyvinkää	26	..
Länsi-Suomen Tili- ja Isännöintikeskus Oy	Rauma	25	1,2

Lähde: Taloushallintoliitto ja liikevaihdon osalta Asiakastieto
.. osalta tieto puuttuu

Taulukossa 7 luetellut tilintarkastusyrietykset ovat kansainvälisiä ketjuja, joilla on kuitenkin taustallaan ketjuun liittynyt suomalainen tilintarkastusyhteisö. Yritysten koko on kirjanpitopalveluihin ja muihin tilintarkastusyrietyksiin verrattuna huomattavan suuri. Pricewaterhouse Coopers, KPMG ja Ernst & Young työllistävät kukin 600 - 700 henkilöä ja Deloitte 400 henkilöä. Helsingin lisäksi kaikilla mainituilla yrityksillä on useita alueellisia toimistoja ympäri Suomea.

Tilintarkastuskenttä järjestyi kansainvälisten ketjujen osalta uudelleen vuonna 2002, kun Arthur Andersen tilintarkastusyhteisö joutui lopettamaan toimintansa. Lopettamisen taustalla olivat eettiset ongelmat, jotka olivat syntyneet johdon konsultoinnin kytkemisestä tilintarkastustoimintaan. Nämä ongelmat tulivat julkisuuteen, kun Andersen tuomittiin suuriin korvauksiin osallisuudesta Enron-yhtiön todellisen taloudellisen tilanteen salaamiseen. Suomessa Arthur Andersenin toiminta sulautettiin tilintarkastuksen osalta Ernst & Young tilintarkastusyhtiöön heinäkuun alussa 2002. Kaikki suuret tilintarkastusyrietykset ovat myös luopuneet konsulttitoiminnastaan eriyttämällä tämän toiminnan erilliseksi yritykseksi joko oman yrityksen rinnalle (kuten KPMG ja Deloitte) tai yhteistyössä IT-alan yritysten kanssa (kuten Ernst & Young CapGeminin kanssa ja Pricewaterhouse Coopers IBM:n kanssa).

Taulukko 7. Tilintarkastusalan suurimmat yritykset ja niiden henkilöstömäärä yritysten oman ilmoituksen mukaan vuonna 2008 ja liikevaihto (milj. euroa) vuonna 2007.

Yritys	Henkilöstö	Liikevaihto
Pricewaterhouse Coopers	700	71,9
KPMG	600	69
Ernst & Young	600	62,3
Deloitte	400	14,6

Lähde: Liikevaihdon osalta Asiakastieto

2.4 Toimialan työvoimarakenne ja työllisyyden kehitys

Taloushallinnon palvelujen alalla toimivien yleisimpiä ammatteja ovat: kirjanpitäjät, tilintarkastajat, taloushallinnon suunnittelijat ja kustannuslaskijat.

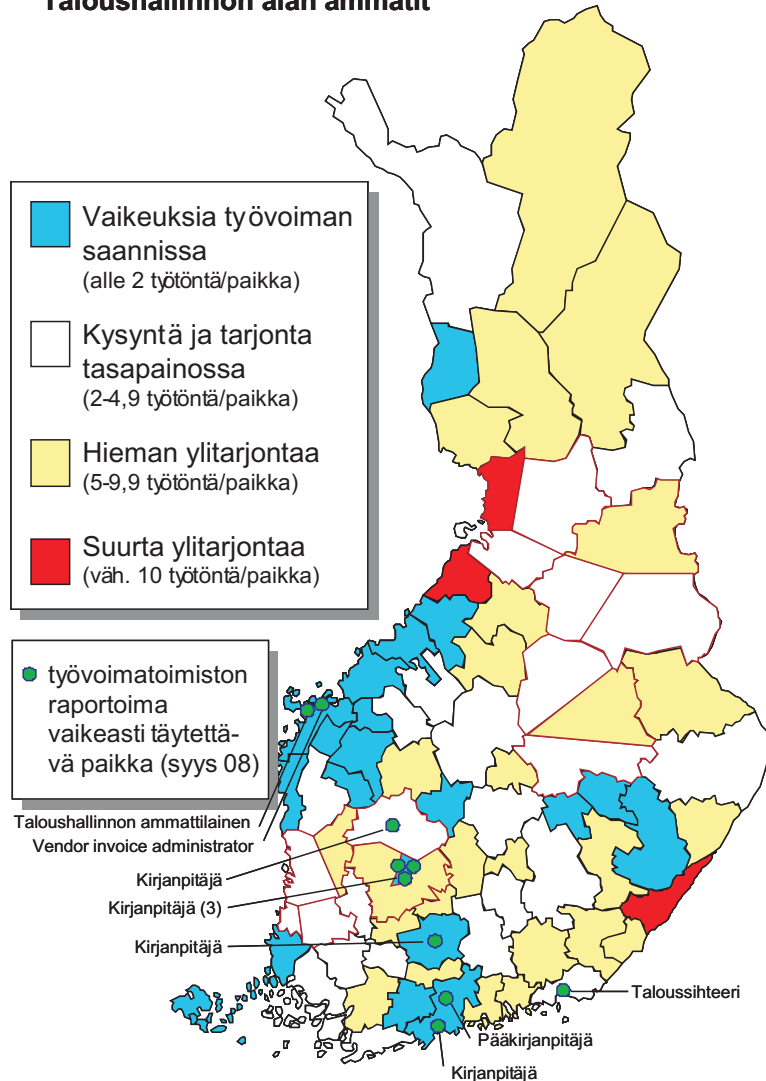
Työvoiman kysynnän ja tarjonnan alueellinen kohtaantotilanne taloushallinnon ammateissa seutukunnittain ilmenee ohessa olevasta kartasta. Tarkastelu on tehty työvoimatoimistoon ilmoitettujen avointen työpaikkojen ja työvoimatoimistoon työttömäksi rekisteröityjen pohjalta. Tarkastelun ulkopuolelle ovat jääneet siten ne avoimet työpaikat, jotka eivät ole tulleet työvoimatoimiston tietoon ja muut kuin työttömäksi rekisteröityneet työnhakijat. Kuvaan on lisäksi merkitty työvoimatoimistojen raportoimat taloushallinnon alan avoimet työpaikat, joita on ollut vaikea täyttää.

Taloushallinnon ammattien rekrytointiongelmat ovat työvoimatoimistoissa varsin harvinaisia. Työvoimatoimistot raportoivat syyskuussa 2008 vain kymmenestä taloushallinnon ammatin rekrytointiongelmista.

Kuvio 8. Työvoiman kohtaantotilanne taloushallinnon alan ammateissa.

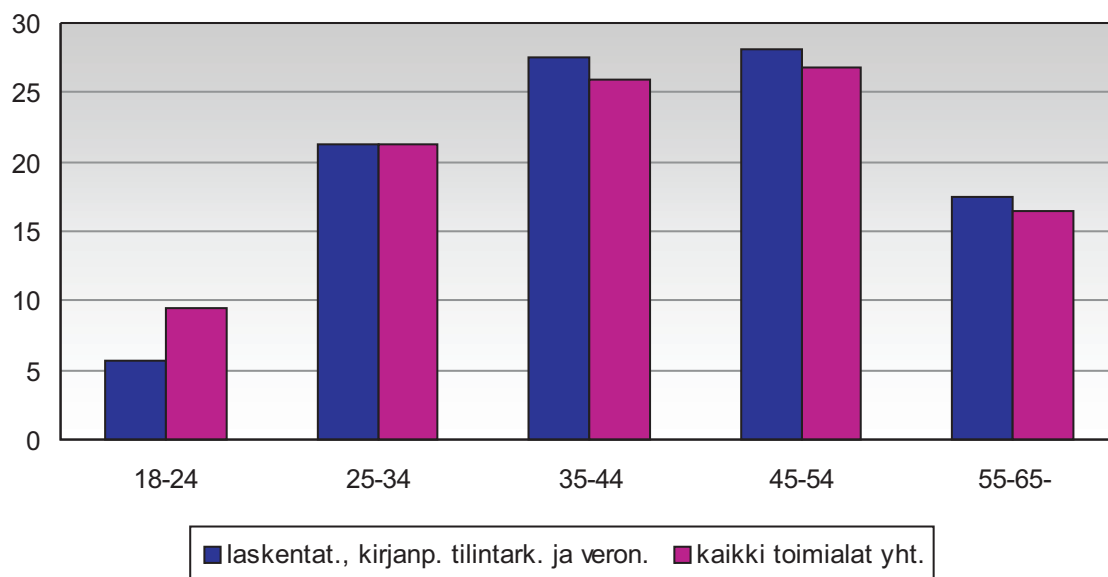
Työvoiman kohtaantotilanne tammi-kesä 2008

Taloushallinnon alan ammatit

Työvoiman ikääntyminen on lähivuosien keskeisimpiä työvoimapolitiittisia ongelmia. Ongelma koskee myös taloushallintoalaa. Koko työvoiman ikäjakautumaan verrattuna taloushallintoalan tilanne on kuitenkin hieman vaikeampi, kuten kuvio 8 osoittaa. Taloushallintoalalla työskentelee keskimäärin iäkkäämpiä henkilöitä kuin kaikilla toimialoilla yhteensä. Kaikista taloushallintoalalla työskentelevistä henkilöistä noin 45 prosenttia on täyttänyt jo 45 vuotta. Työntekijöiden eläköityminen on nostettu alan piirissä yhdeksi keskeiseksi asiaksi ja nuoria houkutellaan alalle. Nuorten houkuttelu alalle on mm. sen vuoksi vaikeaa, koska työskennelläkseen alalla henkilöllä tulee olla tietty peruskoulutus ja -ymmärrys alasta. Alan yrittäjät ovat käyttäneet useaan otteeseen oppisopimuskoulutusta rekrytointikeinona, vaikka uudella työntekijällä olisi alan koulutus entuudestaan. Näin oppisopimuskautana uusi työntekijä voidaan perehdyttää syvällisemmin alan toimintatapoihin.

Kuvio 9. Taloushallintotoimialalla työskentelevän työvoiman ikärakenne verrattuna työvoiman ikärakenteeseen kaikilla aloilla

Lähde: Tilastokeskus. Työssäkäyntitilasto 2005

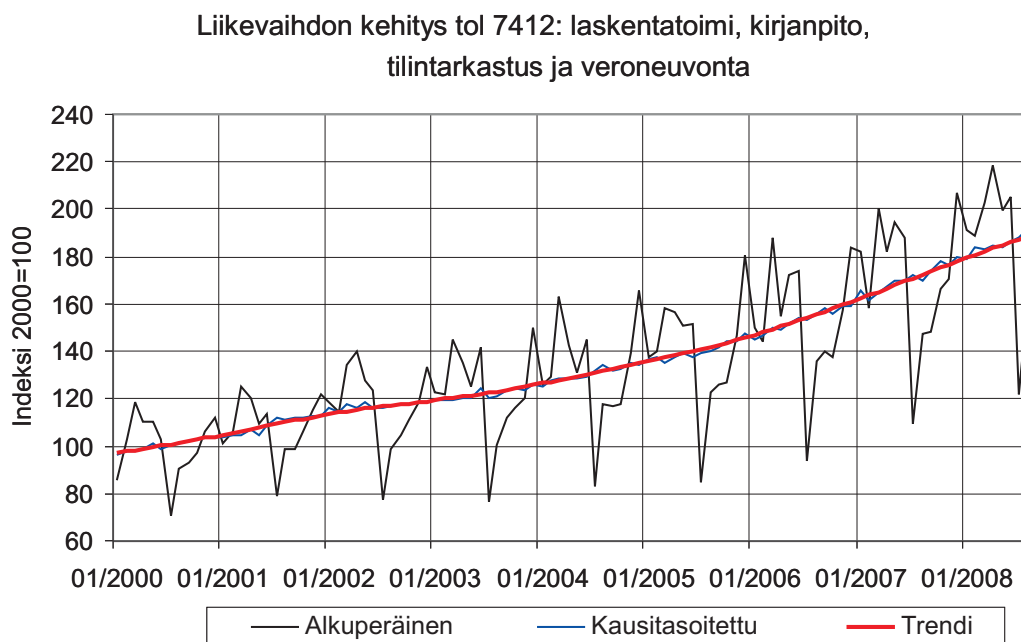
3 Markkinoiden rakenne ja kehitys

3.1 Kotimaan markkinoiden kehitys ja asiakastoimialat

Ajantasaisinta tietoa Suomen markkinoiden kehityksestä on saatavissa Tilastokeskuksen Liiketoiminnan kuukausikuvaajat -tilastosta. Tilasto kuvaa toisaalta liikevaihdon, toisaalta palkkasummien kehitystä noin kolmen kuukauden viiveellä ja siitä on saatavissa myös vuositason tietoja tarkempaa tietoa kausivaihteluista. Liikevaihdon osalta viimeinen saatavissa oleva tieto on elokuulta 2008, palkkasummien osalta myöskin elokuulta 2008. Taloushallinnon palvelujen kohdalla tiedot kuvaavat koko toimialaa eli kirjanpitoa, tilintarkastusta ja veroneuvontaa yhteensä.

Liikevaihdon kehitystä kuvaava tilasto osoittaa, että vuosina 2000–2008 trendi taloushallinnon palveluiden liikevaihdossa on ollut yleissuunnaltaan kasvava, joskin kehityksessä on ollut vaihteita, joissa liikevaihto on pysynyt lähes paikallaan tai jopa hieman laskenut. Viimeksi tällainen vaihe oli esimerkiksi vuoden 2002 kesällä ja syksyllä. Väliaikaisesta pysähdyksestä huolimatta liikevaihto on kääntynyt kasvu-uralle ja on sen jälkeen kasvanut tasaisesti, joskaan ei kovin voimakkaasti. Vaihtelut vuoden aikana ovat liikevaihdon määrässä melko suuret, alan luonteesta johtuen liikevaihto on korkeimmillaan keväällä ja putoaa säännöllisesti keskikesällä.

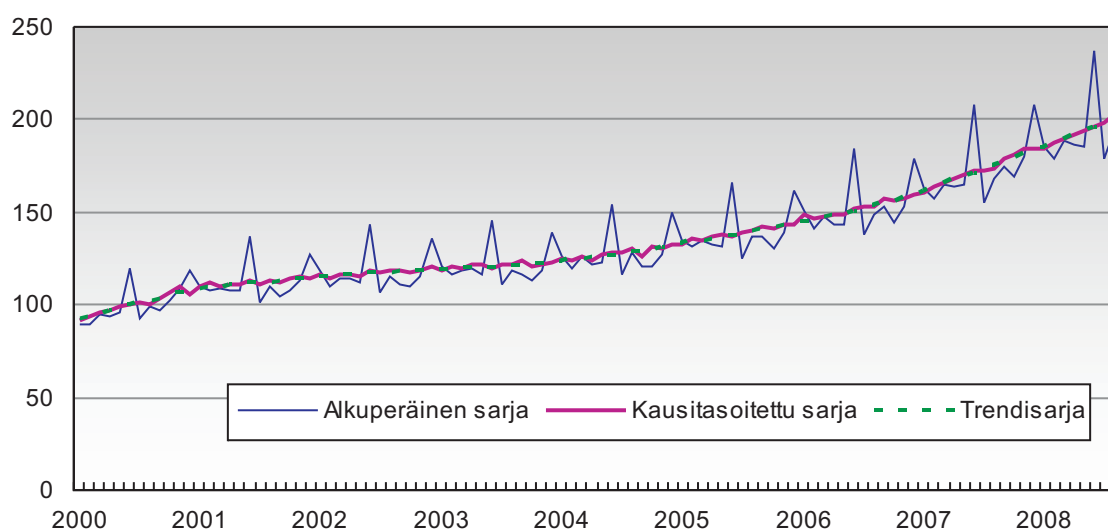
Kuvio 10. Taloushallinnon palvelujen liikevaihtoindeksin kehitys vuosina 2000–2008

Lähde: Tilastokeskus. Liiketoiminnan kuukausikuvaajat

Palkkasummaindeksillä mitattuna taloushallinnon palvelujen kasvutrendi on koko tarkasteluajanjakso huomioiden ollut hyvin samanlainen kuin liikevaihdolla mitattuna, kasvu on myös samaa suuruusluokkaa. Palkkasummien kasvu on ollut liikevaihdon kasvua jonkin verran tasaisempi, viimeksi kuluneina vuosina kausivaihtelua on kuitenkin ollut aiempaa enemmän. Erityisesti indeksihiippu, joka palkkasummien kohdalla ajoittuu liikevaihtoon nähden päinvastaisesti eli palkkasummat ovat korkeimmillaan keskikesällä, on ollut aiempia vuosia suurempi. Palkkasummaindeksin kasvussa oli lyhyt hidastuminen vuosien 2002 ja osin 2003 kohdalla. Kevästä 2003 lähtien indeksi on jatkuvasti kasvanut. Kasvu on jopa kiihtynyt vuodesta 2006 alkaen.

Kuvio 11. Taloushallinnon palvelujen palkkasummaindeksin kehitys vuosina 2000–2008

Lähde: Tilastokeskus. Liiketoiminnan kuukausikuvaajat

Hyvää markkinakehitystä taloushallinnon palveluissa osoittaa myös TEM:n kysely vuonna 2008. Tutkimuksessa mukana olleissa yrityksissä 45 prosenttia kertoi, että yrityksen liikevaihto on nyt yhtä suuri kuin vuosi sitten. Peräti 44 prosenttia vastaajista kertoi liikevaihdon kasvaneen viimeisen vuoden aikana. Vain reilu kymmenys eli 11 prosenttia raportoi liikevaihdon laskeneen. Kehitys taloushallinnon palveluissa on ollut hieman maltillisempaa kuin pk-sektorilla yleensä. Tämä kuvastaa sitä, että ala ei ole yhtä herkkä talouden muutoksille, vaikka talouden korkeasuhdannekin näkyy taloushallintoalalla.

Kysyttäessä alan näkymiä seuraavan vuoden ja kolmen vuoden aikana taloushallintoa alan yrityksissä ollaan hyvin myönteisiä. Lähimmän vuoden aikana 37 prosenttia kirjanpito- ja tilinpäätöspalveluita tarjoavista yrityksistä arvelee liikevaihtonsa kasvavan. Kolmen vuoden aikajänteellä kasvua ounastelevien yritysten määrä on 41 prosenttia. Nykyisellä tasolla liikevaihtonsa ennakoi pysyvän 58 prosenttia yrityksistä vuoden perspektiivillä ja kolmen vuoden perspektiivillä 52 prosenttia. Vain kuudesta seitsemään sadasta arvelee liiketoimintansa supistuvan vuoden tai kolmen vuoden ajanjaksolla. Mielenkiintoista on havaita, että luvut taloushallintoalalla ovat jonkin verran optimistisemmat kuin pk-sektorilla yleensä.

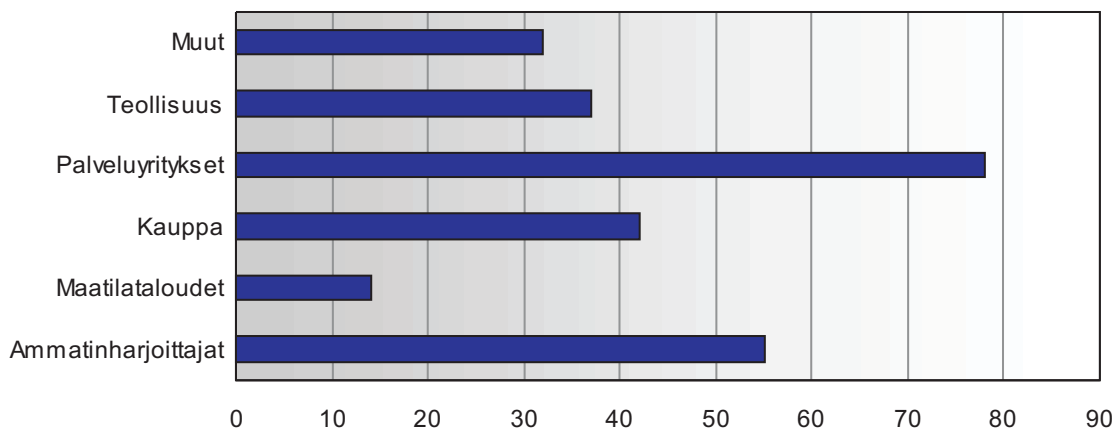
Erityisesti liikevaihtonsa supistumista ounastelevien määrä pienissä ja keskisuurissa teollisuusyrityksissä on noin kaksinkertainen verrattuna taloushallintoalan yrityksiin.

Kuviossa 12 on esitetty kirjanpito- ja tilinpäätöspalvelujen merkittävimmät asiakastoimialat TEM:n vuoden 2008 kyselyn mukaan. Kuviossa olevat prosenttiluvut ilmoittavat kuinka suuri osa kirjanpitoyrityksistä on kyselyssä ilmoittanut toimittavansa tuotteita tai palveluja ko. toimialalle. Kuvio osoittaa, että määrällisesti merkittävimmän asiakastoimialan muodostavat palveluyritykset, joille yli kaksi kolmesta kirjanpitoyrityksistä toimittaa palveluja. Ammatinharjoittajat, kaupan ala ja teollisuus ovat muita merkittäviä asiakastoimialoja; niiden merkitys kirjanpitoyritysten asiakkaina on keskenään samaa suuruusluokkaa (35–55 prosenttia haastatelluista kirjanpitoyrityksistä ilmoitti tarjoavansa palveluja näille toimialoille).

Alueellisesti verrattuna kirjanpito- ja tilinpäätöspalveluita tarjoavia yrityksiä voimme havaita, että esimerkiksi Itä-Suomessa kaupan ala on suurin yksittäinen asiakasryhmä. Havainto poikkeaa muusta maasta merkittävästi, sillä lähes kahdeksan kymmenestä alan yrityksen asiakkaasta tulee kaupan alalta. Pohjois-Suomessa palvelualan merkitys on muuta maata selvästi suurempi. 89 prosenttia on palvelualan yrityksiä. Ilmiö varmasti osin selittyy matkailualan merkityksellä Pohjois-Suomessa. Länsi-Suomessa olevilla kirjanpito- ja tilinpäätöspalveluita tarjoavilla yrityksillä on muita enemmän maatilatalousasiakkaita. 21 prosentilla yrityksistä on asiakkaina maataloita.

Kesän 2008 jälkeen tapahtunut nopea suhdanteiden muutos vaikuttaa jo monella talouden alalla. Useimmat taloushallintoalan ammattilaiset ovat kuitenkin sitä mieltä, että mahdollinen taloudellinen taantuma ja lama eivät suoranaisesti vaikuta yhtä paljon taloushallintoalaan kuin muihin aloihin. Esimerkiksi vaikka pientaloja rakentavan yrityksen tilauskanta laskee, tarvitsee se edelleen hyvän kirjanpitäjän ja taloudellisen neuvonantajan palveluksia. Taloushallintoalalla työskentelevät kuvaavatkin alaa suhteellisen tasaiseksi.

Kuvio 12. Kirjanpito- ja tilinpäätöspalvelualan tärkeimmät asiakastoimialat (prosenttia asiakaskannasta)

Lähde: TEM Pk-yritysten toimintaympäristö ja kehitysnäkymät kesä 2008. Vastaajat ovat saaneet luetella useita eri asiakastoimialoja

3.2 Vienti ja muu kansainvälinen toiminta

Kirjanpito- ja tilinpäätöspalvelujen markkinat ovat kotimaassa. TEM:n vuoden 2008 selvityksessä mukana olleista alan yrityksistä vain yhdellä prosentilla oli jotain vientitoimintaa. Aiemmissä kyselyissä osuus on ollut lähes yhtä pieni, jopa niin, että useina vuosina vientiä harjoittavia yrityksiä ei ole ollut kyselyyn vastanneiden joukossa lainkaan. Edelleenkin kirjanpitoala eroaa selvästi pk-sektorin yleisilanteesta vientisuuntautuneisuuden suhteen: vuoden 2008 kyselyn mukaan kaikista pk-yrityksistä joka neljäs harjoitti vientitoimintaa. Niistä kirjanpitoyrityksistä, joilla ei ollut vientitoimintaa lainkaan, vain kaksi prosenttia ilmoitti olevansa kiinnostuneita viennin aloittamisesta.

Vuoden 2008 kyselyssä tiedusteltiin viennin lisäksi yritysten kansainvälistymisen astetta yleensä sekä niitä toimia, joilla yritykset haluaisivat edistää kansainvälistymistään. Myös näihin kysymyksiin saadut vastaukset osoittivat kirjanpitoyritysten orientoituvan kotimaan markkinoille. Yksikään yritys ei kokenut tarvitsevansa apua kansainvälistymisessä. Mahdollinen vienti tulisi suuntautumaan Suomen lähialueelle tai Saksaan.

4 Tuotanto ja tuotantomenetelmät

Tilitoimistojen perustehtäviä ovat laskentatoimi ja esimerkiksi verotukseen liittyvät neuvonta- ja palvelutehtävät. Suuremmat toimistot voivat tarjota laskentatoimen palveluita hyvinkin laajasti: kirjanpito, tilinpäätös, palkanlaskenta, reskontra, laskutuspalvelut ja maksuliikenteen hoito. Lisäksi ne antavat veroneuvontaa ja osalla on taloushallinnon konsultointia mm. yritysjärjestelyihin liittyen. On myös toimialakohtaisesti erikoistuneita tilitoimistoja, joissa palvelua on viety vielä yksityiskohtaisemmalle tasolle tuoteryhmäkohtaisiin kannattavuuslaskelmiin asti. Eräät toimistot tekevät itse räättälöityjä atk-ohjelmia asiakasyritystensä taloushallintoon. Painopistettä on siirretty verottajaa varten tehdyistä laskelmista johdon laskentatoimen kehittämiseen. Sisäisen laskennan avuksi on tullut apuvälineitä, kuten Balanced Score Card. Siihen on myös tullut uusia osa-alueita, esimerkiksi henkilöstötilinpäätös. Lainsäädännön puolelta ei tällä hetkellä ole suunnitteilla tai vireillä suurempia kokonaisuudistuksia kirjanpitolakiin.

Perinteiseen tilintarkastukseen kuuluvat lakisääteinen tilintarkastustehtävä ja lakisääteiset asiantuntijatehtävät. Tilintarkastustoimistojen toiminta rajoittui perinteiseen tarkastustehtävään 1970-luvulle asti, jolloin toimistot ryhtyivät antamaan myös veroneuvontaa. Tästä toiminta laajeni yleisempiin konsultointityyppisiin tehtäviin 1980-luvulla. 1990-luvun jälkipuoliskolta lähtien huomattavasti lisääntyneet yritysjärjestelyt ovat tuoneet tilintarkastustoimistoille monia uusia tehtäviä. Tietotekniikan tulo taloushallintoon on kytkenyt alan näitä järjestelmiä koskevaan konsultointiin. Viime aikoina eräät tilintarkastustoimistot ovat laajentaneet toimintaansa lainopillisiin palveluihin. Uusia alueita ovat myös ympäristölaskenta ja sähköiseen liiketoimintaan liittyvä taloushallinto. Nykyisellään onkin tärkeää erottaa toisistaan tilintarkastus ja tilintarkastustoimiston palvelut.

Tilintarkastusalalla on käytössä kaksi auktorisoitua ammattinimikettä: KHT-tilintarkastaja (Keskuskauppakamarin hyväksymä tilintarkastaja) ja HTM-tilintarkastaja (Kauppakamarin hyväksymä tilintarkastaja). Molemmat nimikkeet edellyttävät perusopintojen lisäksi erillisen tutkintokuulustelun suorittamista, kuulustelu on KHT-tilintarkastajalla eräiltä osin laajempi kuin HTM-tilintarkastajalla. Suomen erityispiirre on ollut auktorisoidujen tilintarkastajien rinnalla pienemmissä yrityksissä toimiva vahva maallikkotilintarkastus, joka muualla Euroopassa on harvinainen. Syyskuussa 2008 Suomessa oli kaikkiaan 1422 tilintarkastajaa. Heistä 738 omasi HTM-pätevyyden ja 684 oli KHT-tilintarkastajia. Eri arvioiden mukaan jopa puolet tilintarkastajista toimii osa-aikaisesti. Tilitoimistotoimintaa ei Suomessa ole auktorisoitu varsinaisesti, kuka tahansa voi perustaa tilitoimiston. Vapaaehtoinen auktorisointijärjestelmä on tilitoimistoalallakin kuitenkin olemassa, samoin tilintarkastajan tutkintojen tyyppinen kirjanpidon ja laskentatoimen tutkinto KLT-tutkinto.

Kuten edellä on todettu, tilintarkastusmarkkinat ovat voimakkaasti keskittyneet neljän suurimman toimiston ympärille. Nämä toimistot kattavat Suomen tilintarkastusmarkkinoista noin puolet, suurimpien asiakasyritysten osalta kaiken. Osa suurista tilintarkas-

tustoimistoista on kuitenkin laajentanut toimintaansa myös pienyrityksiin. Perinteisesti pienyrityssektori on ollut HTM-yhteisöjen asiakaskuntaa. Pienyrityskentässä toimivilla HTM-tilintarkastajilla on usein läheiset suhteet tilitoimistoihin, monien HTM-yhteisöjen rinnalla toimii tilitoimisto. HTM-yhteisöt ovat myös perustaneet verkostoja, joista osa on kehittynyt osakeyhtiöiksi. HTM-tilintarkastajien keskuudessa sivutoiminen tilintarkastus on vielä suhteellisen yleistä. Sivutoimisena toimivat tilintarkastajat ovat yleensä joko tilitoimistoyrittäjiä tai yritysten laskentapäälliköitä ja konttoripäälliköitä. Viimeksi mainituissa on sekä palkkatyöstä alalle tulleita että palkkatyöhön siirtyneitä, jotka jatkavat myös tilintarkastajina. Ns. middle marketiin on tilintarkastusalalla viime vuosina perustettu muutamia uusia yrityksiä, näillä on usein taustanaan kansainvälisiä ”sateenvarjoja”, jotka ovat varsinaisia tilintarkastusketjuja väljempää. Osa middle market -tilintarkastusyhteisöistä on erikoistunut tiettyyn asiakaskenttään, esimerkiksi perheyrittäjiin.

Maassamme on toteutettu tilintarkastuslain kokonaisuudistus viimeisen kahden vuoden aikana. Tilintarkastuslain kokonaisuudistus perustuu tilintarkastuslakityöryhmän 2003 antamaan raporttiin sisältyviin ehdotuksiin sekä uuteen tilintarkastusdirektiiviin (2006/43/EY). Uudella lailla tilintarkastajan raportointia koskevia säännöksiä muutettiin vastaamaan kansainvälistä käytäntöä. Tilintarkastusdirektiivin täytäntöön panemiseksi lakiin otettiin uusia säännöksiä laadunvarmistuksesta, julkisen kaupankäynnin kohteena olevan yhteisön tilintarkastajaa koskevista lisävaatimuksista, valvontaelinten kokoonpanosta sekä kansainvälisestä valvontayhteistyöstä. Tilintarkastajan riippumattomuutta sekä hyväksymistä ja rekisteröintiä koskevia pykäliä muutettiin vastaamaan direktiivin säännöksiä. Lisäksi tilintarkastuslakiin sisältyy kansallisesta muutostarpeesta lähtöisin olevia muutoksia muun muassa lain soveltamisalaan, pienten yhteisöjen tilintarkastukseen sekä rangaistusseuraamuksiin. Tilintarkastajaksi voidaan jatkossa valita vain laissa tarkoitettulla tavalla hyväksytty tilintarkastaja. Pienimmät yhteisöt yhdistyksiä lukuun ottamatta on vapautettu lakisääteisestä tilintarkastusvelvoitteesta. Tämän vastineeksi yhteisölaeissa säädetään vähemmistön oikeudesta vaatia tilintarkastajan valitsemista.

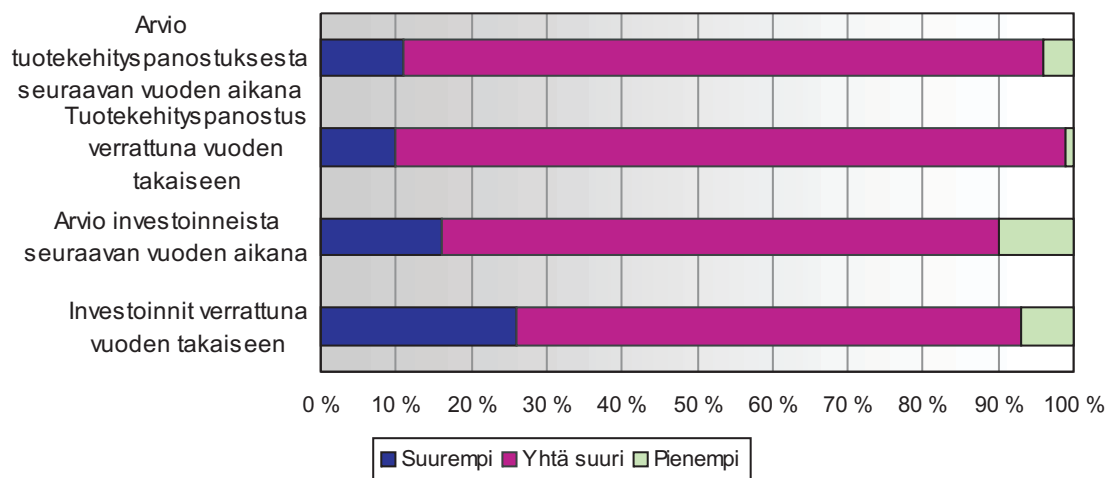
5 Investoinnit

Työ- ja elinkeinoministeriön vuonna 2008 teettämän selvityksen mukaan kaksi kolmesta alan yrittäjästä ilmoitti, että niiden tekemien investointien määrä oli pysynyt suunniteltuna viimeisen vuoden aikana. Kirjanpito- ja tilinpäätöspalveluita tarjoavista yrityksistä joka neljäs oli kuitenkin investoinut toimintaansa enemmän viimeisen vuoden aikana kun oli suunnitellut. Vain seitsemän prosenttia vastaajista oli pienentänyt investointejaan. Verrattuna koko pk-sektoriin kirjanpitoalan yritykset ovat investoineet hieman ahkerammin.

Arviot siitä miten paljon yritykset tulevat investoimaan seuraavan vuoden aikana ovat hieman alhaisemmat kuin koko pk-sektorilla. Yleisesti kirjanpito- ja tilinpäätöspalveluita tarjoavista yrityksistä kolme neljästä ei aio kasvattaa investointejaan nykyisen tason yläpuolelle. 16 prosenttia yrityksistä aikoo investoida nykyistä enemmän ja vastaavasti 11 prosenttia suunnittelee investointien vähentämistä. Merkittävimmät investoinnit alalla lienee uusien ohjelmien ja koneiden ja toimistolaitteiden hankinnat.

TEM:n selvitys todentaa havainnon siitä, että alan yritykset eivät panosta yhtä paljon tuotekehitystyöhön kun pk-sektori kokonaisuudessaan. Selvityksen mukaan vain joka kymmenes kirjanpito- ja tilinpäätöspalveluita tarjoava yritys oli lisännyt tuotekehityspanostuksia viimeisen vuoden aikana. Tosin vain yksi sadasta ilmoitti vähentäneensä tuotekehitystyötä. Kysyttäessä miten paljon yritykset tulevat seuraavan vuoden aikana investoimaan tuotekehitykseen luvut ovat hyvin samansuuntaiset. Intoa tehdä tuotekehitystyötä esimerkiksi käytettävien ohjelmien osalta on laskenut se, että ohjelmistot ovat tänä päivänä niin monimutkaisia ja kokonaisvaltaisia, ettei keskiverto tilitoimistolla ole juurikaan mahdollisuuksia kehittää niitä. Lisäksi ala on huomattavan säädelty lakien ja asetusten myötä, mikä vaikeuttaa uusien toimintatapojen kehittämistä.

Kuvio 13. Toteutunut ja ennakoitu investointien sekä tuotekehityspanostusten kehitys kirjanpitoja tilinpäätöspalveluissa

Lähde: TEM Pk-yritysten toimintaympäristö ja kehitysnäkymät kesä 2008

6 Taloudellinen tila

Taulukossa 8 on esitetty keskeiset taloudelliset tunnusluvut taloushallintoalalta Asiakastieto Oy:n mukaan. Sekä kirjanpito- että tilintarkastusyriytysten tunnusluvut ovat kehittyneet melko suotuisasti. Vakavaraisuutta kuvaava omavaraisuusaste on hyvä ja noussut entisestäänkin viime vuosina. Vastaavasti suhteellinen velkaantuneisuus on melko vähäistä ja se on laskenut sekä kirjanpito- että tilintarkastusyriytöksissä vuosina 2004–2008. Myös maksuvalmiutta kuvaava quick ratio ylittää selvästi hyvänä pidettävän tason (1). Tietoja arvioitaessa on kuitenkin otettava huomioon, että niiden perustana olevien havaintojen määrä vaihtelee jonkin verran vuosittain ja tunnuslukuittain. Kirjanpitoalalla havaintojen määrä on vaihdellut yleensä 900–1 800:n välillä, tilintarkastusalalla 130–250:n välillä. Tiedot, joissa on mukana henkilöstömäärä (liikevaihto/henkilö ja jalostusarvo/ henkilö), perustuvat muita tunnuslukuja pienempään havaintojen määrään. Vuoden 2008 osalta havainnot perustuvat kirjanpitoalalla vain reiluun sataan yritykseen ja tilintarkastuksen osalta 15–25 yritykseen. Tämä selittää esimerkiksi liikevaihdon huomattavan laskun per henkilö tilintarkastuksen osalla.

Taulukko 8. Kirjanpito- ja tilintarkastusyriytysten taloudellisia tunnuslukuja (mediaanitietoja) vuosilta 2004–2008

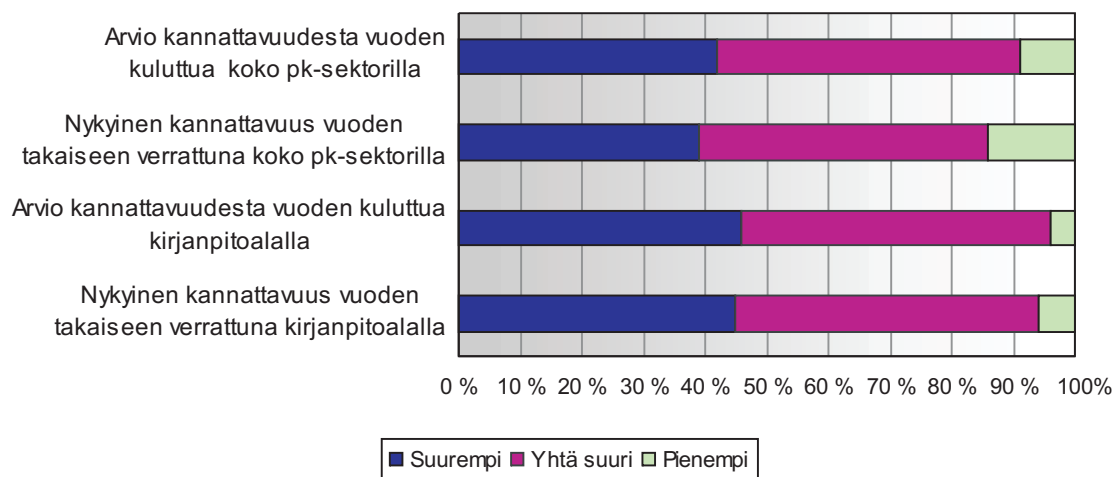
Kirjanpito- ja tilinpäätöspalvelu	2004	2005	2006	2007	2008
Käyttökate%	16,9	16,4	14,9	15,7	15
Rahoitustulos%	13,1	13	12,1	12,6	12,9
Nettotulos%	8,6	8,5	8,2	8,8	8,8
Liikevaihto	87 000	91 000	101 000	111 000	118 991
Sijoitetun pääoman tuotto%	20,3	19,5	19,3	22,5	25,3
Quick ratio	1,6	1,6	1,7	1,9	1,5
Current ratio	1,7	1,7	1,8	1,9	1,6
Omavaraisuusaste	56,3	56,3	58,1	58,5	52,5
Suhteellinen velkaantuneisuus	24	22,5	22,4	20,3	21,6
Liikevaihto/henkilö, €	47 500	48 695	51 250	54 388	55 730
Jalostusarvo/henkilö, €	33 811	34 857	37 200	39 652	41 271
Tilintarkastuspalvelu	2004	2005	2006	2007	2008
Käyttökate%	32,8	31,2	31,8	30,2	11,9
Rahoitustulos%	27	27,2	27	27,4	9,7
Nettotulos%	23,4	22,6	23,5	24,4	6,3
Liikevaihto, €	94 000	91 000	94 000	85 997	94 000
Sijoitetun pääoman tuotto%	29,3	27,5	28,9	24,9	10
Quick ratio	2,4	2,7	2,9	3,8	1,9
Current ratio	2,6	2,9	3,2	4,1	1,9
Omavaraisuusaste	76,9	81,6	80,5	83,9	54,9
Suhteellinen velkaantuneisuus	20,2	18,7	18,2	15,5	22,5
Liikevaihto/henkilö, €	70 991	72 000	71 864	70 500	47 000
Jalostusarvo/henkilö, €	46 887	47 731	47 000	49 000	37 000

Lähde: Asiakastieto Oy

TEM:n vuoden 2008 toimintaympäristö ja kehitysnäkymiä selvittäneessä kyselyssä kirjanpito- ja tilintarkastuspalveluita tarjoavat yritykset ilmoittivat olevansa erittäin kannattavia. Noin puolet vastaajista kertoi yrityksensä olevan nyt yhtä kannattava kuin vuosi sitten ja peräti 45 prosenttia vastaajista raportoi kannattavuuden kasvaneen. Vain seitsemän prosenttia kertoi yrityksensä kannattavuuden laskeneen. Positiiviset kannattavuusluvut ovat taloushallinnon alalla korkeammat kuin pk-sektorilla yleensä.

Ennakoitaessa seuraavan vuoden kehitystä kirjanpito- ja tilintarkastuspalveluita tarjoavat yritykset uskovat myönteisen kehityksen jatkuvan. Puolet uskoo kannattavuutensa pysyvän nykyisellä tasolla, 46 prosenttia uskoo kannattavuuden kasvuun ja vain neljä prosenttia ennakoi kannattavuuden heikkenemistä. Aivan kuten edellä alan kannattavuusnäkymät ovat korkeammat kuin pk-sektorilla keskimäärin. Verrattuna koko pk-kenttään kirjanpitoalalle on leimallista niiden yritysten suurempi osuus, joilla kannattavuus kehittyy tasaisesti, ilman suurta nousua, mutta suhdanteiden heikentymisestä huolimatta myös ilman pelkoa taloudellisen aseman huomattavasta heikentymisestä.

Kuvio 14. Kirjanpitoalan yritysten ja kaikkien pk-yritysten kannattavuus verrattuna vuoden takaiseen tilanteeseen ja arvio tilanteesta vuoden kuluttua

Lähde: TEM Pk-yritysten toimintaympäristö ja kehitysnäkymät kesä 2008

Tilastokeskuksen tilinpäätöstiedot vahvistavat sen, että kirjanpito- ja tilinpäätöspalveluiden sekä tilintarkastusyriytysten suurin yksittäinen kustannuserä on henkilöstön palkat. Palkat ja niiden sivukulut ovat kasvaneet viimeisen neljän vuoden aikana yritysten kuluista kirjanpitoalalla noin viidenneksen. Tilintarkastuksen saralla palkkojen kasvu on ollut vielä reippaampaa. Muita merkittäviä alan kustannuksia ovat mm. käytössä olevien atk-ohjelmien käyttölisenssit.

7 Toimialan keskeiset menestystekijät, ongelmat ja kehittämistarpeet

7.1 Keskeiset ongelmat

Taloushallinnon palvelut ovat yksi vanhimmista osaamisintensiivisten liike-elämän palvelujen sektoreista. Nämä palvelut ovat aiemmin kehittyneet hitaasti ja toiminta on ollut vain osin ammattimaista. 1990-luvun jälkipuoliskolta lähtien taloushallinto on erittäin voimakkaan muutoksen kohteena. Keskeisiä muutostekijöitä ovat pääomamarkkinoiden aktivoituminen, kansainvälistyminen ja tietotekniikan kehitys, joiden seurauksena ala ammattimaistuu, keskittyy ja osin polarisoituu sekä kytkeytyy tiiviisti muihin liike-elämän palvelualoihin. Keskeinen muutossuunta on neuvonta- ja analysointipalvelujen merkityksen kasvu lakisääteisten tehtävien rinnalla. Sekä kirjanpito- että tilintarkastusyritysten tehtävät tulevat jatkossa liittymään yhä kiinteämmin yritysjohdon tukemiseen ja sitä kautta kilpailukyvyn ylläpitämiseen ja kehittämiseen sen lisäksi, että tarjotaan juridista konsultointia.

Kehityksen hitaudesta ja ammatillistumisen keskeneräisyydestä johtuvat haasteet ovat erityisen suuret tilitoimistoalalla. Monet tilitoimistoyrittäjät ovat vailla alan koulutusta ja alalla on paljon yhden henkilön yrityksiä. Myös henkilöstörakenne ja henkilöstön saanti ovat ongelmia, tilitoimistoyrittäjien keski-ikä on melko korkea. Varsinkin pääkaupunkiseudun ja suurempien kasvukeskusten ulkopuolella pienet tilitoimistot keskittyvät edelleen lakisääteisten tehtävien hoitoon. Tämäkin on vaativa tehtävä, sillä tilitoimistojen toimintaan vaikuttavat keskeiset lait – kirjanpitolainsäädäntö, yhtiölainsäädäntö ja verolainsäädäntö – ovat muuttuneet viimeisen 15 vuoden aikana.

Asiakasyritysten laskentatoimen kehittymättömyys hidastaa tilitoimistoalan rakennemuutosta. Monille pienille asiakasyrityksille ajatus kirjanpidon käytöstä johtamisen apuvälineenä on vieras, sillä ne pitävät kirjanpitoa pakkona. Pienillä paikkakunnilla keskeinen palvelu on yhä veroilmoituksen tekeminen. Myös puutteet tietotekniikan hyväksikäytössä ja tietoteknisessä osaamisessa ovat pienten asiakasyritysten ongelma, joka hidastaa kirjanpidon automatisointia ja työn luonteen muuttumista neuvontapainotteiseksi.

Osaavan työvoiman saanti on tilitoimistojen lisäksi vaikeaa myös tilintarkastusalalla. Ikääntyminen on ongelma varsinkin HTM-tilintarkastajien keskuudessa. Tutkintoihin hakeutuvien määrät ovat liian pieniä, esteenä ovat olleet mm. tutkintoa edeltävä kokemusvaatimus sekä itse tutkinnon ankara taso. Peruskoulutusvaatimuksena on KHT-tilintarkastajalla ylempi korkeakoulututkinto. Myös HTM-tilintarkastajalta edellytetään nykyisin korkeakoulututkintoa, johon luetaan myös ammattikorkeakoulun päättötutkinto. 1990-luvun puoliväliin asti yli puolella HTM-tutkintoon hakeneista oli merkonomin tutkinto. HTM-tilintarkastajien peruskoulutuksen muuttuminen korkeakoulututkintoa edel-

lyttäväksi aiheutti muutosvaiheessa romahduksen HTM-tutkintoon hakeneiden määrässä. Ammattikorkeakoulusta alalle tulevat normalisoivat kuitenkin vähitellen tilannetta tältä osin. Akateemisen peruskoulutuksen lisäksi KHT- ja HTM-tutkinnon suorittamiseen vaadittiin aiemmin viiden, nykyisin vähintään kolmen vuoden työkokemus. Kokemusvaatimuksen lieventäminen on omiaan lisäämään tutkintokuulusteluihin osallistuvien määrää.

Työssä olevien tilintarkastajien osalta yritysten taloushallinto kilpailee samasta työvoimasta. Alalle hakeutuvia nuoria on vaikeinta saada lakisääteiseen tilintarkastukseen, sillä taloushallinnon uudemmat tehtävät houkuttelevat vastavalmistuneita selvästi enemmän. Tämä on osaltaan aiheuttamassa painetta tilintarkastustoimistojen toimintakentän laajentamiseen. Keskeinen syy tulla alalle ovat nykyään usein toiminnan kansainväliset ulottuvuudet.

Tilintarkastusta on viime vuosina pyritty kehittämään ammattimaiseksi laadunvalvonnalla sekä vähentämällä maallikotilintarkastuksen ja sivutoimisen tilintarkastuksen osuutta. Kymmenen vuotta sitten otettiin alalla käyttöön laadunvalvontajärjestelmä. Valmisteilla on esitys, jonka mukaan maallikotilintarkastus olisi mahdollista vain aivan pienissä yrityksissä. Auktorisoidun tilintarkastajan nimikkeen säilyttäminen edellyttää vuosittain tiettyä minimituntimäärää tarkastuksia, tätä minimimäärää koskevia määräyksiä on kiristetty. Muutos vaikuttaa voimakkaasti HTM-tilintarkastajien keskuudessa. Sivutoimisten suuri määrä on alan ongelma, mutta myös mahdollisuus: Vaatimusten kiristyessä HTM-tilintarkastajien tulisi nykyistä rohkeammin perustaa verkkoja ja yhtiöitä, töitä riittäisi arvioiden mukaan nykyistä suuremmalle määrälle kokopäiväisiä tilintarkastajia.

7.2 Osaamisen kehittämistarpeet

Edellä on jo todettu tilitoimistojen ja tilintarkastustoimistojen tehtäväkentän lähenevän eräiltä osin toisiaan sekä myös muita yritysneuvontaa tarjoavia liike-elämän palveluja. Samoin on viitattu siihen, että toimialarajojen ja ammatillisten rajojen hämärtyminen ja uudelleen muotoutuminen on kaiken kaikkiaan yksi keskeisimpiä kehityspiirteitä osaamisintensiivisen palvelusektorin sisällä. Toimialarajojen hämärtyminen merkitsee, että liike-elämän palveluissa toimivalta henkilöstöltä edellytetään oman alan perusosaamisen ohella hyvin pitkälti samantapaisia taitoja. Näitä taitoja ovat liiketoiminnan lainalaisuuksien ymmärtäminen, myyntiosaaminen, tietotekninen osaaminen, kansainvälisyyteen liittyvä osaaminen sekä persoonalliset ominaisuudet ja asennetekijät. Viimeksi mainituissa korostuvat erityisesti tilannetaju, oppimis- ja uudistumiskyky, luovuus, kyky kannustaa muita, tiedon jakaminen ja sen avulla oman osaamisen kehittäminen.

Tilitoimistohenkilöstön tärkein ammattitaito on perinteisesti liittynyt itse laskentaan ja siihen liittyvään ohjeistukseen. Tältä osin merkonomin ja tradenomin koulutus tarjoaa edelleenkin hyvät valmiudet. Laskentarutiinien automatisoitumisen myötä tällä osa-alueella nousevat tärkeään asemaan prosessien kokonaisuymmärrys, asioiden varmistus ja kontrollointi. Kun kirjanpidosta tulee yhä enemmän sisäisen laskennan ja johtamisen apu-

väline, vaaditaan lisäksi kykyä tarkoituksenmukaiseen johdon raportointiin, arviointikykyä. Arviointikyvyn kehittäminen on tärkeää nimenomaan tilitoimistojen nykyisessä murrostilanteessa, jossa teknisestä osaamisesta helposti tulee itsetarkoitus.

Taulukko 9. Tärkeimmät osaamisalueet tilitoimistoalalla (Lähde: vrt. Toivonen 2001, 95)

- laskentaosaaminen
- kirjanpitoon liittyvien ATK-ohjelmien hallinta
- laskentatoimen kehittämisvalmiudet, arviointikyky
- asiakasvalmiudet, myyntitaidot
- yritysneuvojan taidot, konsultointitaidot
- sosiaaliset taidot, vuorovaikutustaidot ja kommunikaatiokyky, tiedon jakaminen
- kielitaito, kotimaisten ja osin kansainvälisten säännösten tuntemus

Laskentaosaamisen ohella tilitoimistoalalla edellytetään kuitenkin jatkossa myös taitoja, jotka merkitsevät muutosta aiempaan osaamiseen ja koulutukseen. Yhä keskeisempään asemaan ovat nousemassa asiakasvalmiudet, sosiaaliset taidot, myyntitaidot ja konsultointitaidot. Pidemmällä aikavälillä myös osassa yrityksistä kansainvälistymiseen liittyvä osaaminen on tärkeää. Jo nyt edellytetään edistyneimmissä tilitoimistoissa kykyä käyttää englantia työkielenä.

Osaamisen kehittäminen tilitoimistoalalla edellyttää sekä peruskoulutuksen monipuolistamista että alan yritysten tukemista niiden sisäisessä henkilöstökoulutuksessa. Monet alan yritykset panostavat jo nykyisellään paljon henkilöstökoulutukseen, mm. yritysneuvojataitojen kehittämiseen. Myös ATK-valmiuksien kehittämiseen, erityisesti kirjanpito-ohjelmien käyttöön järjestetään yrityksissä laajaa henkilöstökoulutusta. Usein ne yritykset, jotka kouluttavat henkilökuntaansa, saavat työntekijöitä helpommin ja pystyvät heidät paremmin pitämään.

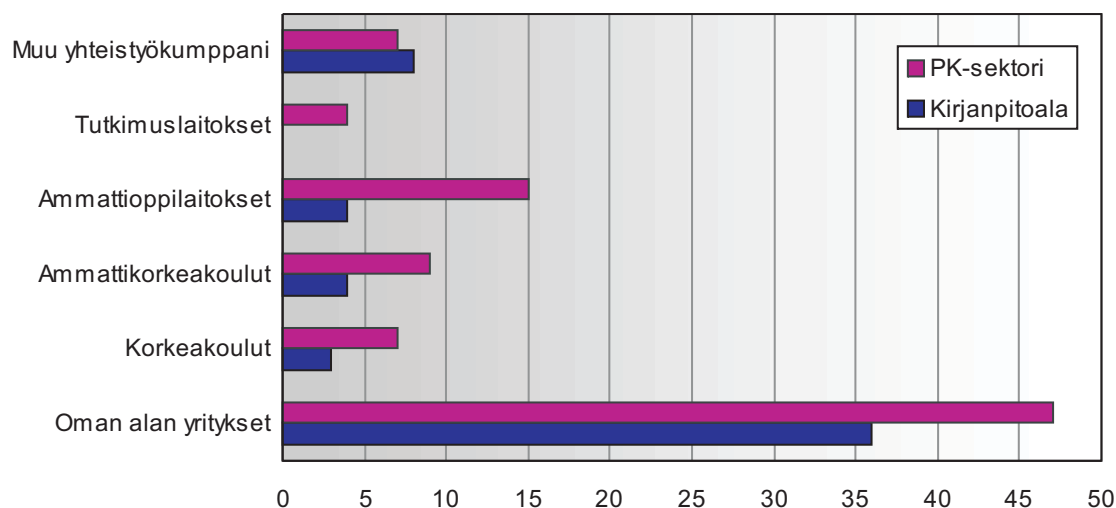
Kuten muillakin liike-elämän palvelualoilla, myös tilitoimistoissa on erilaisia tutorjärjestelmiä, joihin työhön tulevat ohjataan. Voidaan jopa sanoa, että mestari-kisälli -järjestelmä on noussut uudelleen keskeiseen asemaan juuri asiantuntijapalveluissa. Tämän järjestelmän näkeminen kiinteänä osana koulutusta olisi tärkeää, ja olisi myös pohdittava, miten yritysten mestari-kisällijärjestelmiä voitaisiin nykyistä paremmin tukea. Peruskoulutuksen tehtävänä on ennen muuta sellaisten valmiuksien antaminen, että tutkinnon suorittanut pystyy aloittamaan asioiden opiskelun työelämässä. Useat yritykset käyttävät oppisopimusta rekrytoidessaan uusia työntekijöitä. Tällöin yrityksessä on luonnollista soveltaa mestari-kisälli -mallia osaamisen siirrossa vanhemmilta työntekijöitä uusille tulokkaille.

Osaamisen kehittymisen kannalta ovat yhteistyösuhteet niin toisiin yrityksiin kuin oppilaitokseen tärkeitä. TEM:n vuoden 2008 selvitys osoittaa, että vain kolmella prosentilla haastatelluista kirjanpitoyrityksistä on paljon yhteistyötä oman alansa yritysten kanssa. Noin kolmas osa yrityksistä ilmoittaa, että heillä on jonkin verran yhteistyö alan muiden

yri­ty­sten kanssa. Yri­ty­sten vä­li­set yhteis­työ­suhteet ovat alalla selvästi harvinaisempia kuin pk-sektorilla keskimäärin.

Yhteyksiä korkeakouluihin on kolmella prosentilla kirjanpito­yri­tyk­sis­tä; yhteyksiä am­mattikorkeakouluihin neljällä prosentilla alan yri­tyk­sis­tä. Näyttää siis siltä, että osalla kir­jan­pito­yri­tyk­sis­tä on yhteis­työtä sama­naikaisesti monien eri tahojen kanssa, mutta yli puolella alan yri­tyk­sis­tä yhteis­työ­suhteiden aikaansaaminen on keskeinen vielä toteut­ta­maton haaste. On myös todettava, että yhteis­työn määrä on huomattavasti vähäisempää kuin esimerkiksi vuoden 2004 tutkimuksen mukaan (vrt. Toivonen 2005). Edellä olevia havaintoja tukee myös se, että vain joka kymmenes kirjanpito- ja tilinpäätöspalveluita tarjoava yritys tekee alihankintaa muille alan yri­tyk­sis­lle. Tutkimusten tulosten erot ovat niin merkittävät, että osan siitä saattaa selittää tutkimuskysymysten erilainen tulkinta.

Kuvio 15. Yhteistyötahot ja sen määrä kirjanpito­yri­tyk­sis­sä ja koko PK-sektorilla

Lähde: TEM Pk-yri­ty­sten toimintaympäristö ja kehitysnäkymät kesä 2008. Vastauksissa on voitu luetella useita eri yhteis­työ­ta­hoja. Prosenttimäärä koostuu niistä yri­tyk­sis­tä, jotka ilmoittivat tekevänsä paljon tai jonkin verran yhteis­työtä ko. ta­hojen kanssa.

Tilintarkastajan perinteisiä osaamisalueita ovat laskenta-, verotus- ja juridinen osaaminen. Yhä tärkeämpää on kuitenkin tilintarkastuksen ja liiketoiminnan välisen yhteyden ymmärtäminen. Tämän ymmärryksen helpottamiseksi toimialakohtainen erikoistuminen on yksi ratkaisu. Keskeiset osaamisalueet tilintarkastusalalla ovat:

Taulukko 10. Tilintarkastusalan tärkeimmät osaamisalueet (Lähde: Toivonen 2001, 91)

- laskentaosaaminen, kirjanpitoon liittyvä osaaminen
- juridinen osaaminen, verotukseen liittyvä osaaminen
- yri­ty­sten liiketoiminnan ymmärtäminen ja toimialaosaaminen
- tietotekninen osaaminen, taloushallinnon järjestelmien tuntemus, tilintarkastusohjelmat
- yri­ty­s­neuvojan taidot, konsultointitaidot

- sosiaaliset taidot
- kansainvälistymiseen liittyvät taidot

Kokemusperäisellä tiedolla on myös tilintarkastusalalla tärkeä merkitys. Osaaminen ei tälläkään alalla synny vain koulutuksesta ja tutkinnon suorittamisesta, vaan kertyy työssä ja riippuu työn järjestämisestä, tiimien organisoinnista jne. Kysymys ei ole vain siitä millaista osaamista ostetaan, vaan miten osaamiseen johdetaan. Tilintarkastusalan suurimmilla yrityksillä on oma roolinsa alan osaamisen kehittämisessä. Niitä voidaan pitää taloushallinnon osaamiskeskuksina, joista löytyy monipuolisuuden ohella syvälle menevä huippuasiantuntemus ja jotka osaltaan vastaavat alan uusien asiantuntijoiden kasvattamisesta. Eräät suomalaiset suuret tilintarkastusyrietykset ovat erityisesti panostaneet johtamisjärjestelmien kehittämiseen tiedon jakamista ja osaamisen kasvattamista tukeviksi knowledge management -ajattelun avulla. (vrt. Maula 1999.)

Suurten ja pienten tilintarkastusyhteisöjen toimintatavoissa on painotuseroja, jotka ovat luonnollinen seuraus erilaisesta yrityskoosta. Suuret tilintarkastustoimistot pitävät tärkeänä koko ketjulle yhteistä toimintakonseptia ja palvelun laaja-alaisuutta; palvelu on asiakasyrityksille samanlaista maasta riippumatta. Isojen asiakkaiden kohdalla saman ketjun puitteissa toimiminen helpottaa esimerkiksi koko konsernin tilinpäätöksen koostamista ja salassapitosäännösten noudattamista. Sähköisen kaupankäynnin myötä laaja-alaisen palvelun tarve entisestään kasvaa.

Koska suuret tilintarkastusyrietykset panostavat paljon uusien tilintarkastuksen asiantuntijoiden kasvattamiseen, ne myös käyttävät melko runsaasti assistentteja tarkastustyössä. Taustavastuussa on kuitenkin aina kokeneempi tilintarkastaja. Tämän tyyppinen toiminta soveltuu ennen muuta suurille asiakasyrityksille, joilla itselläänkin on mm. verotukseen ja yhtiöoikeudellisiin kysymyksiin liittyvää asiantuntemusta. Pienemmissä asiakasyrityksissä tilintarkastaja on luottohenkilö, jonka on oltava yhteydessä asiakkaaseensa useita kertoja vuodessa. Pienemmät tilintarkastusyhteisöt tarjoavatkin tällaista henkilökohtaista ja räätälöityä palvelua. Paperittoman tilintarkastuksen kehitys asettaa uusia haasteita tilintarkastajan luottoasemalle. Uuteen tilanteeseen on jouduttu myös kilpailuttamisen myötä, joka on otettu käyttöön tilintarkastusalallakin ja joka hyvistä puolistaan huolimatta saattaa aiheuttaa painetta toiminnan laatutasoon.

8 Tulevaisuudennäkymät toimialalla

8.1 Tilitoimistoalan kehityssuuntia

Tilitoimistoalalla on viime vuosina lähtenyt käyntiin nopea rakennemuutos, joka merkitsee joidenkin aiempien toimintojen häviämistä, mutta toisaalta tuo mukanaan uusia työtehtäviä. Paperittomaan kirjanpitoon ja yleensä paperittomaan taloushallintoon siirtyminen on keskeinen tilitoimistojen toimintaan vaikuttava muutos seuraavien vuosien aikana. Myönteinen asia paperittomuudessa on mm. laskujen hyväksymiskierrätyksen huomattava nopeutuminen. Muutosta kuitenkin hidastaa se, ettei ohjelmistojen standardointi ole riittävällä tasolla. Kaikilla pienillä asiakasyrityksillä ei myöskään ole tietokonetta, sähköpostia jne. Toisaalta painetta nopeampaan kehitykseen synnyttää suurten yritysten siirtyminen paperittomaan kirjanpitoon, jolloin ne eivät halua enää pieniltäkään yhteistyökumppaneiltaan paperilaskuja. Tässä kehityksessä esimerkiksi kunnat ja valtio voivat olla edelläkävijöitä.

Tietotekniikan kehityksen myötä tilitoimistoalan ja ohjelmistoalan välille syntyy uusia kytkentöjä. Laskutus, kirjanpito tilinpäätöksineen, raportoinnit sekä palkanmaksut hoidetaan yhä useammin sähköisesti. Yleistymässä on myös sähköisten arkistointipalvelujen tarjoaminen, mikä tarkoittaa, että tilitoimisto tai joku muu taho säilyttää asiakkaiden puolesta laskut ja kuitit koneellisessa muodossa ja tarjoaa niihin liittyviä hakuohjelmistoja. Tähän toimintaan ovat osoittaneet kiinnostusta taloushallinnon toimialalla toimivien yritysten lisäksi eräät ATK-alalla toimivat yritykset ja pankit. Sähköiseen arkistointiin erikoistuneesta toiminnasta käytetään usein nimitystä ”tositehotelli”. Jos isot ATK-yritykset ja pankit perustavat tositehotellitoimintaa varten palvelukeskuksia, syntyy kysymys tilitoimistojen suhteesta näihin keskuksiin.

Tietotekniikan kehityksen myötä kirjanpito on entistä vähäisemmässä määrin erillinen toimenpide: se syntyy automaattisesti muiden toimintojen yhteydessä. Laskelmia ja raportteja voidaan tehdä milloin vain ja mistä vain. Kirjanpidon tietojärjestelmiä voidaan tarjota asiakkaalle Internetin kautta vuokrauspalveluna (ASP), mikäli asiakasyritys haluaa hoitaa kirjanpidon itse. Asiantuntemuksen korkean laadun vuoksi asiakkaat kuitenkin usein turvautuvat ulkopuoliseen tilitoimistoon, joka käyttää hyväkseen uusia tietojärjestelmiä ja yhä useammin tarjoaa varsinaisen kirjanpidon ohella asiakkailleen erilaisia palvelupaketteja Internetin välityksellä. Nämä palvelupaketit voivat sisältää mm. edellä kuvattua sähköistä arkistointia, raportteja asiakkaan taloudellisesta tilanteesta, lainsäädännön muutosten seuranta jne.

Kun kirjanpito tietotekniikan kehityksen myötä muuttuu analysointivälineeksi, se pystyy aivan uudella tavalla toimimaan johtamisen apuna. Samalla tarvitaan ns. uuden talouden elementtien tuomista myös tilitoimistoalalle: vaaditaan reaaliaikaisuutta eli liikkuvatpa ihmiset missä tahansa, on päästävä omaan järjestelmään. Talousjohtamiseen voidaan li-

säksi omaksua ajatuksia projektinjohtamisesta, jolloin koko yritys nähdään prosessina; tällöin tarvitaan myös tulevaisuuskirjanpitoa, apuvälineitä ennakointiin.

Kun rutiinityö tilitoimistoissa vähenee, niillä on mahdollisuus kehittää palvelujaan niin, että ne pystyvät vastaamaan myös suurten yritysten taloushallinnosta. Suurten yritysten taloushallinto onkin yksi niistä alueista, joilla odotetaan toimintojen ulkoistamista merkittävässä määrin lähivuosina. Pk-yritykset ovat käyttäneet ulkopuolista palvelua tähänkin asti. Myös nopeasti kasvavat yritykset ostavat taloushallinnon palvelut mielellään ulkoa. Suuremmissa yrityksissä nykytilanteelle on tyypillistä, että osa taloushallinnosta hoidetaan sisällä, osa ulkona. Laskutuksen ja reskontran yritykset hoitavat useimmiten itse. Valtaosa yrityksistä käyttää kuitenkin johonkin taloushallinnon osa-alueeseen ulkopuolista palvelua. Yhä useammin tilitoimiston työntekijä myös työskentelee asiakasyrityksen sisällä, tämä on vastaus ajantasaisuuteen. On myös leasing-menettelyä.

Ulkoistaminen kompensoi tietotekniikan aiheuttaman työn vähenemisen suuremmissa tilitoimistoissa. Pienten tilitoimistojen ja varsinkin yksinyrittäjien asema on vaikeampi. Ero yksittäisten tilitoimistoyrittäjien ja monipuolista palvelua tarjoavien toimistojen välillä kärjistyy tietotekniikan tuomien muutosten myötä. Todennäköistä on, että taloushallinnon palveluissa tapahtuu huomattavaa keskittymistä. Selviytyäkseen pientenkin tilitoimistojen on monipuolistettava toimintaansa, toimittava ikään kuin pienten yritysten talousosastona. Pienten tilitoimistojen asemaan vaikuttaa myös se, miten Suomen pienyrityskenttä tulee jatkossa kehittymään. Yksi pienten toimistojen selviytymiskeino on erikoistuminen pieniin ammatinharjoittajiin, kuten taksiautoilijoihin, partureihin jne.

Tilitoimistoalan ennakoidaan jatkossa jakautuvan yhä selvemmin kolmeen ryhmään: perustoimistot – keskitaso – suuret tilitoimistot. Suurten tilitoimistojen toiminta on jo lähellä tilintarkastustoimistojen toimintaa varsinaista tarkastustehtävää lukuun ottamatta. Tilintarkastajat eivät myöskään tuota raportteja, vaan arvioivat valmiita tilitoimiston tekemiä raportteja. Yhteistä on neuvontatoiminta, taloudellinen konsultointi. Aivan pienet yritykset ovat neuvonnan osalta tilitoimistojen asiakkaita, tilit tarkastaa maallikko tai henkilö, jonka yrittäjä tapaa niin harvoin, ettei palveluun liity neuvontaa. Kun yrityksen koko kasvaa, tilintarkastajan merkitys kasvaa. Keskialueella tilintarkastajat ja edistyneimmät tilitoimistot kilpailevat taloushallinnon konsultoinnissa ja yritysjärjestelyihin liittyvissä asioissa. Tilitoimistojen asemaa kilpailussa vahvistavat taloushallinnon ulkoistamiseen liittyvät markkinat, jotka ovat tilintarkastusmarkkinoita suuremmat. Tulevaisuudessa suuret tilintarkastusketjut saattavatkin ulottaa toimintaansa tilitoimistopuolelle, mikä on sallittua, kunhan asiakkaat eivät ole samoja.

Taulukko 11. Tilitoimistoalan keskeisiä kehityssuuntia (Lähde: Toivonen 2001, 95)

- painopiste perinteisestä kirjanpidosta johdon laskentatoimen kehittämiseen
- tietotekniikan kehitys: paperiton kirjanpito, Internetin kautta tarjottavat palvelupaketit, taloushallinnon järjestelmien vuokrauspalvelut (ASP), tositehotellit
- alan polarisoituminen, pienten toimistojen epävarma asema

- suurten yritysten taloushallinnon ulkoistaminen ja siihen liittyvät edistyneimpien tilitoimistojen uudet kasvumahdollisuudet
- kilpailu tilintarkastustoimistojen kanssa taloushallinnon konsultoinnin alueella
- tulevaisuuskirjanpidon kehittyminen yritysten ennakkointitoiminnan tueksi

Kuten edellä on todettu, tilitoimistoala on vain vähäisessä määrin kansainvälistynyt. Palvelujen vienti on olematonta. Kansainvälistymistä ilmenee lähinnä siinä, että suomalaiset tilitoimistot hoitavat kansainvälisten yritysten tytäryhtiöiden kirjanpitoa. Kaupankäynnin laajentuminen edellyttää myös, että tunnetaan ainakin joitain säädöksiä myös muista maista. Kansainvälisiä ketjuja tilintarkastusalan tapaan ei ole. Joitakin vapaaehtoisia ketjuja on, mutta niihinkään kuuluminen ei ole yleistä. Ketjuja on kuitenkin jossain vaiheessa odotettavissa, mutta erilaiset kansalliset lainsäädännöt jarruttavat kehitystä. Joissakin maissa ei ole ollenkaan kirjanpitolakia, ainoastaan ”hyvä kirjanpitolaki” ja siihen liittyvät normistot. Toisessa ääripäässä on eräissä maissa tilitoimistojen toimintaa säätelevä erillinen laki. Tilitoimistoala on hyvin maakohtainen, EU-alueen sisälläkin lainsäädännön ja käytäntöjen yhtenäistyminen on avoin kysymys.

Myös kotimaassa on etu olla lähellä asiakasta, siksi tilitoimistot ovat maantieteellisesti tasaisemmin jakautuneet kuin muut liike-elämän palvelut. Taloushallinnon rutiineja voi hoitaa kauempanakin sijaitseva tilitoimisto, mutta henkilökohtaista neuvontaa tarvitaan myös haja-asutusalueilla.

8.2 Tilintarkastusalan kasvavia osa-alueita

Tilintarkastustoimistoissa asiakasyrityksille tarjottava neuvontapalvelu on jo nykyisellään laajaa varsinaisen tarkastustehtävän ohella. Samanaikaisesti myös varsinaisten tilintarkastuspalvelujen kysyntä on viime vuosina kasvanut, nimenomaan erilaisten erityistehävien osalta. Kasvussa ovat muut kuin lakisääteiseen vuosikertomukseen liittyvät tehtävät. Tilintarkastaja on edelleenkin paitsi omistajan edustaja, myös oikeellisuuden valvoja ja tämä rooli on vahvistumassa, mm. EU-direktiivit tuovat uusia vaatimuksia. Myös uudet lainsäädännön alueet, kuten ympäristötilinpäätös sekä henkilöstötilinpäätös, laajentavat tilintarkastustoimistojen ja tilintarkastajien tehtäväkenttää ja osaamisalueita.

Tietotekniikan kehitys on helpottanut rutiineja, alalla on käytössä erityisiä tilintarkastusohjelmia ja suurissa tilintarkastustoimistoissa on siirrytty pitkälti paperittomaan tiedonhallintaan. Täysin paperittomaan tarkastukseen siirtymisen keskeinen este on, ettei kirjanpito ja muu laskentatoimi ole tarpeeksi kehittyneitä.

Tietotekniikan kehitys muuttaa tilintarkastajan tehtäviä, mutta ei vähennä niitä. Kun tiedon määrä samanaikaisesti lisääntyy, nousee keskeiseksi kysymys, kuka poimii tiedon ja arvioi, mikä on oleellista. Tietotekniikka sinänsä ei paljasta, miten tulos on syntynyt eli miten liiketoiminta on toteutettu. Tilintarkastajat yhdessä yritysten talousosastojen kanssa ovat tässä avainasemassa. Koskaan ei kuitenkaan voi tehdä sataprosenttista tarkastusta;

kysymys on siitä, mitä valitaan tarkastettavaksi. Tässä tarvitaan liiketoiminnan ymmärrystä, mikä mahdollistaa riskien paikantamisen.

Tilintarkastaja joutuu uutena asiana tarkastamaan myös itse tietotekniikkaan liittyviä riskejä. Kysymys on toisaalta siitä, että laitteet ja järjestelmät toimivat, toisaalta siitä, että niitä käyttäviin henkilöihin voi luottaa. Ongelmia voi syntyä osaamattomuudesta, taloushallinnon järjestelmistä ei esimerkiksi saada selvää saatavista ja veloista. Toisaalta tietoteknistä osaamista voidaan käyttää peittämään jotain. Tilintarkastajien on kiinnitettävä huomiota yhtiön sisäiseen kontrolliin, osana sitä on järjestelmien tuottaman tiedon oikeellisuus. Isoissa yrityksissä on sisäinen tarkastus, pienissä ja keskisuurissa yrityksissä tilintarkastaja hoitaa näitä tehtäviä.

Neuvonnan liittyminen tilintarkastustoimiston toimintaan ei sinänsä ole uusi asia. Globalisoitumiseen liittyvät yritysjärjestelyt, kaupat ja fuusiot ovat kuitenkin huomattavasti lisänneet neuvonnan määrää ja tuoneet siihen uusia kysymyksiä. Esimerkkinä voidaan mainita due diligens - palvelut eli ostotutkimuspalvelut, joilla selvitetään taustatietoja ostettavasta kohteesta. Yritysjärjestelyihin liittyy myös erilaisia vaativia laskentatehtäviä, esimerkiksi yrityskaupan vaikutus yhtiön tunnuslukuihin, taseisiin jne. Yritysjärjestelyissä olennaista on prosessien nopeutuminen, mikä vaatii palvelukonseptin kehittämistä. Myös jääviysongelmat ovat kasvaneet – sama tilintarkastaja ei voi palvella kahta ostajaehdokasta yrityskaupassa.

Yritysjärjestelyt eivät ole tilintarkastusta, mutta ne kuuluvat tilintarkastustoimiston tehtäväkenttään. Yhtiöoikeudellinen neuvonta sen paremmin kuin veroneuvontakaan eivät aiheuta tilintarkastukseen liitettyinä eettisiä ongelmia. Sen sijaan tilintarkastusyhteisöjen toiminta varsinaisen johdon konsultoinnin alalla on osoittautunut ongelmalliseksi. Konsultoinnin sisällyttäminen suurten tilintarkastusyhtiöiden toimintaan on liittynyt ns. yhden luokun periaatteeseen, pyrkimykseen tarjota asiakkaille kaikki tarvittavat palvelut. Lopputuloksena on kuitenkin ollut, että on tarkastettu sellaista, minkä kehittämiseen on johdon konsultoinnin kautta aiemmin oltu myötävaikuttamassa. Suuret kansainväliset tilintarkastusyhteisöt ovatkin luopuneet konsulttiyksiköistään, niistä on tehty erillisiä yhtiöitä ja niitä on myyty ohjelmistotaloille. Tämä puolestaan on vahvistanut tilintarkastuksen ja ohjelmistoalan kytkentää.

Tietojärjestelmäkonsultointi on muutoinkin tullut osaksi tilintarkastustoimistojen toimintaa. Tämä on tapahtunut mm. siten, että ensin on tehty tietojärjestelmien tarkastuksia, sen jälkeen siirrytty myös implementointiin. Sähköisessä liiketoiminnassa tilintarkastustoimisto toimii taloushallinnon asiantuntijana, varsinaiseen kaupankäyntiin tai ohjelmistokehitykseen ei osallistuta. Sähköinen liiketoiminta muuttaa taloushallintoa ennen muuta siten, että kansainvälistymiseen liittyvät asiat korostuvat.

Taulukko 12. Tilintarkastustoimiston uusi tehtäväkenttä (Vrt. Toivonen 2001, 86)

- perinteinen tilintarkastus
- verokonsultointi
- liiketoimintaa tukeva neuvonta, (ei johdon konsultointi)
- yritysjärjestelyt ja -kaupat, esimerkiksi fuusiot ja sukupolvenvaihdokset, näihin liittyvät arvonmääritykset, rahoitusjärjestelyt ja due diligens -palvelut
- tietoturva, tietojärjestelmäratkaisut
- sähköiseen liiketoimintaan liittyvä taloushallinto
- liikejuridiikka
- ympäristötilinpäätös, ympäristölaskenta
- henkilöstötilinpäätös

8.3 Yritysten suhdanneodotukset

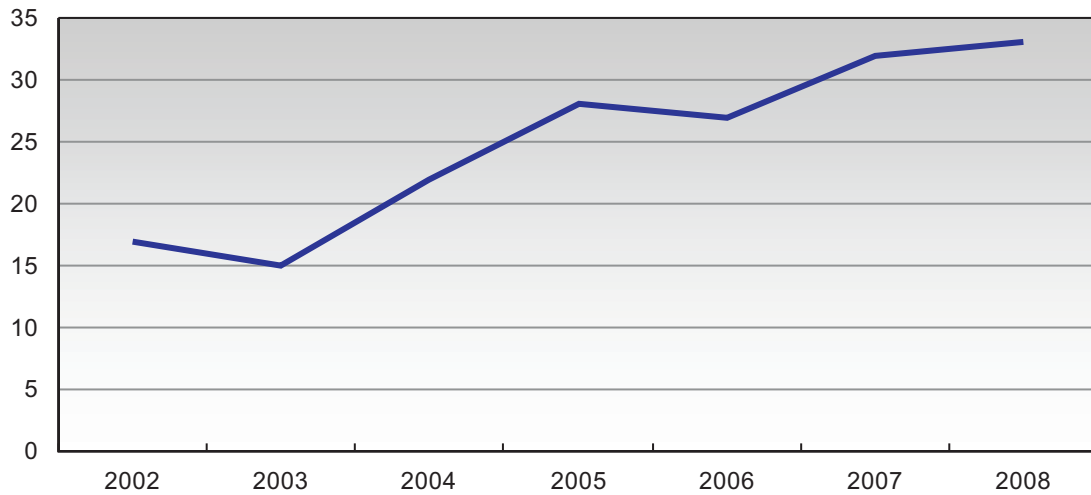
Työ- ja elinkeinoministeriön ja sen edeltäjän kaupp- ja teollisuusministeriön pk-barometreissa on seurattu kirjanpitoyritysten, kuten myös muiden liike-elämän palvelujen ja koko pk-sektorin suhdanneodotuksia vuodesta 1995 lähtien (aiemmin puolen vuoden ja kolmen vuoden aikajännteellä, uusimmissa kyselyissä vuoden ja kolmen vuoden aikajännteellä). Vuonna 2008 tehdyssä kyselyssä suhdanteiden paranemista seuraavan vuoden aikana odotti 37 prosenttia kirjanpitoalan yrityksistä. Niiden yritysten osuus jotka arvioivat tilanteen säilyvän ennallaan oli 58 prosenttia. Suhdanteiden heikkenemistä ennakoivien yritysten osuus oli vain kuusi prosenttia. Luvut kuvaavat alan positiivista suhtautumista talouteen ja oman yrityksen tulevaisuuteen.

Suhdannetilanteen paranemiseen pidemmällä aikavälillä eli seuraavien kolmen vuoden aikana uskoi vielä suurempi osa (41 prosenttia) kirjanpitoyrityksistä kuin tarkasteltaessa tilannetta seuraavan vuoden aikana. 52 prosenttia uskoi suhdanteiden pysyvän ennallaan. Tilanteen huononemista ennakoi suunnilleen sama määrä yrityksiä, olipa sitten kysymys lyhyestä tai pitkästä aikavälistä (seuraavien kolmen vuoden aikana tilanteen huononemista ennakoi seitsemän prosenttia kirjanpitoyrityksistä).

Kuten edellä muiden indikaattorien kohdalla on todettu, kirjanpitoalan yrityksille on leimallista monia muita aloja tasaisempi kehitys ja myös varovaisuus tulevaisuutta koskevissa arvioissa. Vaikka suhdanteiden ennallaan pysymistä ennakoivien kirjanpitoyritysten määrä oli pienentynyt, oli se lyhyellä tähtäyksellä edelleen selvästi suurempi kuin kaikissa liike-elämän palveluissa tai koko pk-sektorilla. Kaikissa liike-elämän palveluissa neljä kymmenestä yrityksistä arveli suhdanteiden pysyvän ennallaan seuraavan vuoden aikana, suhdanteiden paranemiseen uskoi 48 prosenttia eli jonkin verran pienempi osa kuin kirjanpitoalalla. Koko pk-sektorilla 52 prosenttia yrityksistä arveli tilanteen pysyvän lyhyellä tähtäyksellä ennallaan. Suhdanteiden paranemista odotti 34 prosenttia yrityksistä ja huononemista 14 prosenttia. Huononemista odottavien määrä on selvästi suurempi kuin kirjanpitoalalla. Pidemmällä tähtäyksellä eli seuraavien kolmen vuoden aikana kaikista

pk-yrityksistä 40 prosenttia odottaa suhdanteiden heikkenevän; ennallaan niiden olettaa pysyvän 45 prosentin ja 16 prosenttia odottaa suhdanteiden huononevan.

Kuvio 16. Suhdanneodotukset lähimmän vuoden aikana kirjanpitopalveluissa.

Lähde: KTM/TEM:n selvitykset 2002–2008. Tiedot ns. saldolukuna, joka on muodostettu vähentämällä suhdanteiden paranemista ennakoivien yritysten prosenttiosuudesta suhdanteiden heikentymistä ennakoivien yritysten osuus.

9 Yhteenvedoanalyysi (SWOT)

Seuraavassa esitettävä SWOT-analyysi kuvaa yhteenvedona taloushallintoalan vahvuuksia ja heikkouksia sekä mahdollisuuksia ja uhkia

<p>VAHVUUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toiminnan lakisääteisyys ja siihen liittyvä kysynnän jatkuvuus • Tärkeä ja kasvava merkitys asiakkaiden toiminnalle • Osaamiseen perustuva toiminta • Yritystoiminnan arvostus • Yritysten suhteellisen vakaa taloudellinen tilanne 	<p>MAHDOLLISUUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ammattimaisen toiminnan osuuden lisäys • Neuvontapalveluiden lisääminen ja monipuolistaminen • Asiakasryhmäkohtaisen erikoistuminen • Verkostoituminen, oppilaitosyhteistyö • Suurempien yritysten taloushallinnon ulkoistaminen • Sähköisen asioinnin lisääminen
<p>HEIKKOUEDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kehityksen hitaus • Sivutoimisuus, ammatillistumisen keskeneräisyys • Yhden henkilöiden yritysten määrä • Neuvontataitojen puute • Markkinointitaitojen puute 	<p>UHAT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alan polarisoituminen • Osaajien puute, rekrytointiongelmät, eläköityminen • Asiakkaan asenteet ja osaamisen puute: Taloushallinnon palvelut nähdään pakkona, ei liikkeenjohdon apuvälineenä

10 Lähteet

- Alanen, A. (2008) KIBS-alojen keskittyminen Uudellemaalle tauonnut. *Tieto & Trendit* 1/2008.
- European Commission (2004) Business-related services: a key driver of European competitiveness. An enhanced economic analysis. Enterprise DG working paper. Brussels.
- Hermelin B. (1997): Professional Business Services. Conceptual Framework and a Swedish Case Study. Uppsala Universitet. Geografiska regionstudier nr. 30.
- Kox H. (2002): Growth challenges for the Dutch business services industry. International comparison and policy issues. CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis.
- Mankinen, R. - Rouvinen, P. - Väänänen, L. - Ylä-Anttila, P. (2003) Yrityspalveluiden kasvu, kansainvälistyminen ja kilpailukyky. Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos ETLA, Keskusteluaiheita no. 880.
- Maula M. (1999): Multinational companies as learning and evolving systems. A multiple-case study of knowledge-intensive service companies. An application of autopoiesis theory. Helsinki School of Economics and Business Administration. Acta Universitatis Oeconomicae Helsingiensis A-154
- Roberts J. (1998): Multinational Business Service Firms. The Development of Multinational Organisational Structures in the UK Business Services Sector. Ashgate. Aldershot.
- Strambach S. (2001): Innovation Processes and the Role of Knowledge-Intensive Business Services (KIBS), in Koschatzky, K. et al. (eds.): Innovation Networks. Concepts and Challenges in the European Perspective. Technology, Innovation and Policy 12. Series of the Fraunhofer Institute for Systems and Innovation Research (ISI). Physica-Verlag. Heidelberg.
- Talouhallintoalan taloudellisia tunnuslukuja. Asiakastieto Oy.
- Tilastokeskus. Aloittaneet ja lopettaneet yritykset.
- Tilastokeskus. Konkurssitilasto.
- Tilastokeskus. Liiketoiminnan kuukausikuvaajat.
- Tilastokeskus. Yritys- ja toimipaikkatilasto sekä yritysrekisteri.
- Toivonen M. (2001): Osaamisintensiivisten liike-elämän palvelujen tulevaisuudennäkymät. ESRjulkaisut 83/01. Työministeriö. Helsinki.
- Toivonen, M. (2005) Talouhallinnon palvelut. Toimialaraportti KTM.
- TEM Pk-yritysten toimintaympäristö ja kehitysnäkymät, kesä 2008
- TEM Toimiala Online

11 Liitteet

Taulukko 1. Kirjanpito- ja tilintarkastuspalvelujen toimipaikat, henkilöstö ja liikevaihto vuonna 2006 TE-keskusalueittain

	Toimipaikat		Henkilöstö		Liikevaihto (t€)	
	Kirjanpito- ja tilinpäätös-palvelu	Tilintarkastuspalvelu	Kirjanpito- ja tilinpäätös-palvelu	Tilintarkastuspalvelu	Kirjanpito- ja tilinpäätös-palvelu	Tilintarkastuspalvelu
Koko maa	4 237	491	9 879	2318	645 938	266 293
Uusimaa	1 378	183	3 050	1696	198 563	199 213
Varsinais-Suomi	404	39	1 039	...	90 102	...
Satakunta	180	18	393	...	26 089	...
Häme	307	36	688	...	40 132	...
Pirkanmaa	358	46	1 040	118	57 450	12 995
Kaakkois-Suomi	213	32	481	...	27 369	...
Etelä-Savo	145	10	274	...	15 454	...
Pohjois-Savo	155	22	355	40	20 393	4 199
Pohjois-Karjala	111	14	216	15	12 029	1 306
Keski-Suomi	189	15	435	...	24 451	...
Etelä-Pohjanmaa	204	15	417	...	21 755	...
Pohjanmaa	220	25	509	48	29 378	5 599
Pohjois-Pohjanmaa	201	21	584	...	59 639	...
Kainuu	38	5	115	4	5 959	709
Lappi	134	10	285	...	17 175	...

Lähde: Tilastokeskus. Yritys- ja toimipaikkatilasto

... tietoja ei ole käytettävissä tietosuojan vuoksi

www.tem.fi
www.mmm.fi
www.te-keskus.fi
www.finpro.fi
www.visitfinland.com